

กสม. ๒

รายงานผลการตรวจสอบ

การละเมิดสิทธิมนุษยชน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

วันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖

รายงานผลการตรวจสอบ ที่ ๑๕๒/๒๕๖๖

เรื่อง สิทธิชุมชน กรณีขอให้ตรวจสอบกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำรายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) โครงการเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนให้เขื่อนภูมิพล แนวส่งน้ำยม-อ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพล

ผู้ร้อง

ผู้ถูกร้อง

กรมชลประทาน

๑. ความเป็นมา

ผู้ร้องร้องเรียนทางไปรษณีย์ตามคำร้องที่ ๑๘๔/๒๕๖๔ ลงวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔ ว่า ผู้ถูกร้องจะดำเนินโครงการเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนให้เขื่อนภูมิพล แนวส่งน้ำยม-อ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพล และได้ว่าจ้างมหาวิทยาลัย [REDACTED] และบริษัท [REDACTED] ทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment: EIA) โครงการดังกล่าวส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชน ชุมชน ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ และตาก รวมถึงผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งแม้จะมีการรับฟังความคิดเห็นและให้ข้อมูลข่าวสารผ่านกระบวนการจัดทำรายงาน EIA แต่กระบวนการไม่ได้สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่โครงการอย่างแท้จริง นอกจากนี้ ประชาชนที่อาจได้รับผลกระทบในบางพื้นที่ของโครงการยังไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำรายงาน EIA อย่างครอบคลุมรอบด้าน จึงขอให้ตรวจสอบ

๒. การตรวจสอบ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ได้มอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ และระเบียบคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน พ.ศ. ๒๕๖๑ และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยพิจารณาจากการชี้แจงข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานดังต่อไปนี้

๒.๑ รายการเอกสาร พยานหลักฐานจากการตรวจสอบ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

๒.๑.๑ หนังสือสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ที่ ทส ๑๐๑๐.๖/๑๗๐๗๔ ลงวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๔ ถึงเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๒.๑.๒ หนังสือมหาวิทยาลัย [REDACTED] ลงวันที่ ๒๙ ตุลาคม
๒๕๖๔ ถึงเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๒.๑.๓ หนังสือจังหวัดเชียงใหม่ ที่ ชม ๐๐๑๗.๑/๓๕๔๘๔ ลงวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน
๒๕๖๔ ถึงเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๒.๑.๔ รายงานการลงพื้นที่โดยพนักงานเจ้าหน้าที่ ระหว่างวันที่ ๑๘ - ๒๐
พฤศจิกายน ๒๕๖๔ ณ จังหวัดแม่ฮ่องสอนและเชียงใหม่

๒.๑.๕ หนังสือผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลนาคอเรือและตำบลหอด อำเภอสอด
จังหวัดเชียงใหม่ ลงวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ ถึงคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (สำเนาเรียน
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและ
สหกรณ์) เรื่อง ขอให้ชะลอการพิจารณารายงาน EIA โครงการเพิ่มน้ำต้นทุนเขื่อนภูมิพล

๒.๑.๖ หนังสือจังหวัดแม่ฮ่องสอน ด่วนที่สุด ที่ มส ๐๐๑๗.๑/๑๐๐๒๘ ลงวันที่
๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ ถึงเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๒.๑.๗ หนังสือผู้ถูกร้อง ที่ กษ ๐๓๒๗/๙๔๗๘ ลงวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๔
ถึงเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๒.๑.๘ รายงานการประชุมตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ เมื่อวันที่
๑ ธันวาคม ๒๕๖๔ ณ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๒.๑.๙ หนังสือคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ด่วนที่สุด ที่ สม ๐๐๐๓/๑๐๑
ลงวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๖๔ ถึง รองนายกรัฐมนตรี [REDACTED] ในฐานะประธาน
กรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

๒.๑.๑๐ หนังสือสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ด่วนที่สุด ที่
สม ๐๐๐๓/๓๔๒๒ ลงวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๖๔ ถึง เลขาธิการสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

๒.๑.๑๑ หนังสือสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ที่ นร ๑๔๐๔/๑๑๖๙ ลงวันที่
๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๔ ถึง เลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๒.๑.๑๒ หนังสือสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ที่ นร ๑๔๐๔/ว ๑๒๓๑๒
ลงวันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๔ ถึง ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๒.๑.๑๓ รายงานการลงพื้นที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ ระหว่างวันที่ ๘ - ๑๑
กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ ณ จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน

๒.๑.๑๔ หนังสือจังหวัดตาก ที่ ตก ๐๐๑๗.๑/๔๒๗๐ ลงวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๕
ถึง เลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๒.๑.๑๕ สรุปผล “เวทีเสวนา Policy Dialogue ก้าวสู่ปีที่ ๕ พระราชบัญญัติ ทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ๒๕๖๑ : สิทธิมนุษยชนในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๖๕ ณ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและผ่านระบบออนไลน์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม “การรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียกรณีผิวน้ำท่วม และกิจกรรมการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียกรณีผิวน้ำโขง เลย ชี มูล ครั้งที่ ๑” ภายใต้โครงการพัฒนาความร่วมมือกับเครือข่ายที่หลากหลายเพื่อเสริมสร้างทุกภาคส่วนของสังคมให้ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องสิทธิมนุษยชน จัดโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๒.๑.๑๖ หนังสือสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ด่วนที่สุด ที่ นร ๑๔๐๔/๔๗๘ ลงวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖ ถึงเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๒.๑.๑๗ ข้อมูลและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๑) แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐) โดยคณะกรรมการยุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำ คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบแล้ว เมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๒^๑

๒) ข้อมูลการแต่งตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำ ๒๒ ลุ่มน้ำ ตามพระราชบัญญัติ ทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ๒๕๖๑^๒

๓) ข้อมูลการจ้างดำเนินโครงการศึกษาวิเคราะห์โครงการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน (Public Private Partnership: PPP) โครงการเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนให้เขื่อนภูมิพล แนวส่งน้ำท่วม-อ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพล^๓

๔) หนังสือคณะกรรมการการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม สภาผู้แทนราษฎร ด่วนที่สุด ที่ สผ ๐๐๑๙.๐๓/๑๐๒๓๑ ลงวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๖๕ ถึงนายกรัฐมนตรี เรื่อง ข้อเสนอต่อการแก้ไขโครงการเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนให้เขื่อนภูมิพล

๕) ข้อมูลการร้องเรียนเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖ โดยสมาชิกชมรม กำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ รวมลงนามจดหมายเรื่องขอแสดงจุดยืนคัดค้านไม่เห็นด้วยกับโครงการเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนน้ำท่วม-อ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพล ส่งถึงนายกรัฐมนตรี และผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่^๔

/ ๒.๒ ข้อเท็จจริง...

^๑ สืบค้นจากเว็บไซต์ของสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ http://www.onwr.go.th/?page_id=4174, เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๖

^๒ สืบค้นจากเว็บไซต์ของสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ http://www.onwr.go.th/?page_id=6782, เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๖

^๓ สืบค้นจากเว็บไซต์ของผู้ถูกร้อง [REDACTED] เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๖

^๔ สืบค้นจาก [https://www.\[REDACTED\]](https://www.[REDACTED]) เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๖

๒.๒ ข้อเท็จจริงจากการตรวจสอบ

๒.๒.๑ ข้อเท็จจริงฝ่ายผู้ร้อง

ผู้ร้องให้ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากความเป็นมาใน ข้อ ๑. สรุปได้ว่า

๑) ผู้ถูกร้องจะดำเนินโครงการเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนให้เขื่อนภูมิพล แนวส่งน้ำยวม-อ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพล (โครงการผันน้ำยวมสู่เขื่อนภูมิพล) แต่ยังไม่ได้จัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่จะได้รับผลกระทบในหมู่บ้านที่อยู่ในเขตพื้นที่กอนดินจากอุโมงค์ผันน้ำ และในการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น ไม่ได้สื่อสารด้วยภาษาท้องถิ่นให้ผู้ได้รับผลกระทบส่วนใหญ่ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอเข้าใจได้ง่าย รวมทั้งกีดกันประชาชนที่จะได้รับผลกระทบไม่ให้เข้าร่วมเวทีรับฟังความคิดเห็นหรือดำเนินการในพื้นที่ห่างไกลจากชุมชนมาก ประชาชนจึงเดินทางไปเข้าร่วมเวทีไม่ได้

๒) ประชาชนได้ยื่นคัดค้านโครงการอย่างต่อเนื่องและเรียกร้องให้ชี้แจงรายละเอียดโครงการผ่านเวทีชุมชนในพื้นที่ที่จะได้รับผลกระทบ แต่ผู้จัดทำรายงาน EIA ไม่ตอบสนองข้อเรียกร้อง อีกทั้งไม่ได้เข้าไปในพื้นที่ที่จะได้รับผลกระทบเพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับวัน เวลา สถานที่ และรูปแบบการจัดรับฟังความคิดเห็น หรือเตรียมการในประเด็นต่าง ๆ เช่น กติกาการรับฟังความคิดเห็น รูปแบบการสื่อสารที่ประชาชนเข้าใจง่าย การเตรียมความพร้อมของชุมชนเกี่ยวกับรายละเอียดโครงการ เป็นต้น ซึ่งอาจทำให้มีการนำข้อมูลที่ไม่ถูกต้องมากกล่าวอ้างในรายงาน EIA

๒.๒.๒ ข้อเท็จจริงฝ่ายผู้ถูกร้อง

๑) ผู้ถูกร้อง ชี้แจงโดยสรุปได้ดังนี้

(๑) ความเป็นมา วัตถุประสงค์ พื้นที่ศึกษา และลักษณะของโครงการ

(๑.๑) ประเทศไทยมีพื้นที่เกษตรเศรษฐกิจขนาดใหญ่ รวมทั้งพื้นที่อุตสาหกรรมและการท่องเที่ยวที่สำคัญ ส่งผลให้ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการ และจะต้องจัดหาน้ำเพิ่มเติม โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคกลางซึ่งมีการศึกษาการเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนให้เขื่อนภูมิพลมาตั้งแต่ปี ๒๕๓๘ ปี ๒๕๔๖ ปี ๒๕๔๙ และปี ๒๕๕๙ พบว่า มีแนวส่งน้ำที่มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำในลุ่มน้ำปิงตอนกลางและลุ่มน้ำเจ้าพระยา ๒๒ แนว จากการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาโครงการในเบื้องต้น และการใช้วิธีเกณฑ์การวิเคราะห์ตัวแปรในหลายด้าน (Multi Criteria Analysis: MCA) ซึ่งมีตัวแปรหลัก ๓ ด้าน คือ ด้านวิศวกรรม ด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม และด้านเศรษฐศาสตร์ พบว่ามีแนวส่งน้ำที่มีความเหมาะสมที่จะนำไปศึกษาโดยละเอียดถึงความเป็นไปได้ ๒ แนว คือ แนวส่งน้ำยวม-อ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพล และแนวส่งน้ำเมย-น้ำแม่ตื่น ผู้ถูกร้องจึงจัดทำรายงานศึกษาความเหมาะสมของโครงการ (feasibility study) และรายงาน EIA ของแนวส่งน้ำยวม-อ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพล

(๑.๒) โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนให้เขื่อนภูมิพล และสามารถแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาการขาดแคลนน้ำในปัจจุบันและอนาคต ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙) ในลุ่มน้ำปิง ท้ายเขื่อนภูมิพล และลุ่มน้ำเจ้าพระยา

/(๑.๓) พื้นที่...

(๑.๓) พื้นที่ศึกษาและลักษณะโครงการ แบ่งเป็น ๓ ส่วน^๕ ได้แก่ ส่วนที่ ๑ พื้นที่รับน้ำของโครงการ (watershed area) ส่วนที่ ๒ พื้นที่ก่อสร้างองค์ประกอบของโครงการ ได้แก่ เขื่อนน้ำยวม อ่างเก็บน้ำยวม สถานีสูบน้ำบ้านสบเงา ระบบอุโมงค์ส่งน้ำ พื้นที่เก็บกักวัสดุจากการขุดเจาะอุโมงค์ และถนนเข้าห้วงงานต่าง ๆ โครงการมีเนื้อที่รวม ๓,๖๔๑.๗๘ ไร่ ซึ่งบางส่วนเป็นป่าเพื่อการอนุรักษ์ (Zone C) และเป็นพื้นที่ซ้อนทับกับพื้นที่เตรียมประกาศอุทยานแห่งชาติแม่เงา รวมถึงพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น ๑ และส่วนที่ ๓ พื้นที่รับประโยชน์จากการผันน้ำของโครงการ

(๒) เหตุผลและความจำเป็นในการจัดทำรายงาน EIA

(๒.๑) โครงการตั้งอยู่ในพื้นที่คุณภาพลุ่มน้ำชั้น ๑ และเป็นการผันน้ำข้ามลุ่มน้ำหลัก คือ จากลุ่มน้ำสาละวินมายังลุ่มน้ำเจ้าพระยา จึงต้องจัดทำรายงาน EIA ตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ลงวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๖๒ เรื่อง กำหนดโครงการ กิจการ หรือการดำเนินการ ซึ่งต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

(๒.๒) โครงการตั้งอยู่ในพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติแม่เงา และอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ๕ แห่ง ได้แก่ ป่าแม่แจ่มและป่าแม่ตื่น ป่าแม่ยวมฝั่งซ้าย ป่าอมก๋อย ป่าแม่ยวมฝั่งขวา และป่าท่าสองยาง โดยมีพื้นที่สร้างเขื่อนน้ำยวมและอ่างเก็บน้ำยวม ๒,๒๘๓.๘๒ ไร่ จึงต้องจัดทำรายงาน EIA ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๕๔ เรื่อง การทบทวนการกำหนดประเภทและขนาดโครงการของหน่วยงานของรัฐ ที่ต้องเสนอรายงาน EIA ตามมติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับป่าอนุรักษ์เพิ่มเติม (วันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๓๗)

(๓) กลุ่มเป้าหมาย/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แบ่งเป็น ๒ กลุ่มหลัก^๖ ได้แก่

(๓.๑) กลุ่มพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากโครงการ กล่าวคือ คริวเรือนที่อยู่ในบริเวณพื้นที่ที่ตั้งขององค์ประกอบโครงการในพื้นที่ดังนี้ ๑) ตำบลแม่วะหลวง อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก ๒) ตำบลสบเมย ตำบลแม่สวด ตำบลกองกอย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน และ ๓) ตำบลนาเกียน ตำบลอมก๋อย อำเภออมก๋อย และตำบลนาคอเรือ อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจะได้รับผลกระทบจากการสูญเสียพื้นที่ทำกินหรือที่พักอาศัย จากการสำรวจพบพื้นที่ที่จะได้รับผลกระทบ ๓๔ แปลง มีผู้ครอบครอง ๒๙ ราย โดยสามารถระบุชื่อผู้ครอบครองได้ ๒๗ ราย ไม่สามารถระบุได้ ๒ ราย

(๓.๒) กลุ่มพื้นที่อื่น ๆ ที่อาจได้รับผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบจากโครงการ แบ่งเป็น ๓ กลุ่มย่อย ได้แก่

(๓.๒.๑) กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในรัศมี ๕๐๐ เมตร จากเขตพื้นที่ก่อสร้างองค์ประกอบโครงการ มี ๑๖ หมู่บ้าน ๑,๗๖๗ คริวเรือน

/(๓.๒.๒) กลุ่มตัวอย่าง ...

^๕ รายละเอียดปรากฏตามภาคผนวก ก.

^๖ รายละเอียดปรากฏตามภาคผนวก ข.

(๓.๒.๒) กลุ่มตัวอย่างที่อยู่นอกรัศมี ๕๐๐ เมตร จากเขตพื้นที่ก่อสร้างองค์ประกอบโครงการ แต่อาจจะได้รับผลกระทบด้านการคมนาคม ฝุ่นละออง เสียง ฯลฯ มี ๓๐ หมู่บ้าน

(๓.๒.๓) กลุ่มผู้ได้รับประโยชน์จากน้ำผืนของโครงการท้ายเขื่อนภูมิพล อาทิ กลุ่มเกษตรกรท้ายเขื่อนภูมิพลในพื้นที่ ๒๑ อำเภอ ๙ จังหวัด กลุ่มผู้ได้รับประโยชน์จากการใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค และกลุ่มผู้ได้รับประโยชน์จากการผลิตไฟฟ้าท้ายเขื่อนภูมิพล

(๔) ข้อมูลการดำเนินการและการแก้ไขปัญหาตามข้อคัดค้านหรือข้อร้องเรียนที่เกี่ยวข้องกับโครงการในชั้นการรับฟังความคิดเห็น

(๔.๑) กรณีคัดค้านการจัดทำรายงาน EIA ในชั้นการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ผู้ถูกร้องได้นำข้อคัดค้านโครงการที่เคยศึกษาในปี ๒๕๕๔ มาประมวลผลเพื่อออกแบบและศึกษาโครงการไม่ให้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่โครงการและสังคม ตลอดจนสร้างมาตรการป้องกันและลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมาตรการติดตามตรวจสอบ โดยจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการป้องกันแก้ไขและติดตามตรวจสอบผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Mitigation Plan: EIMP)

(๔.๒) กรณีคัดค้านระหว่างกระบวนการพิจารณารายงาน EIA ๓ ครั้ง
ได้แก่

ครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๒ ซึ่งผู้ร้องมีหนังสือขอคัดค้านโครงการ ผู้ถูกร้องและมหาวิทยาลัย [redacted] จึงได้ประสานขอเข้าพบเครือข่าย [redacted] และประชาชนที่ห่วงกังวล โดยขอเข้าพบเครือข่ายเมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙ แต่เครือข่ายไม่สะดวกให้เข้าพบ และเมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๖๒ และเดือนสิงหาคม ๒๕๖๓ ได้เข้าพบประชาชนที่เครือข่ายกล่าวอ้างว่าเป็นผู้ได้รับผลกระทบ โดยได้ชี้แจงข้อห่วงกังวลแล้วประชาชนมีความเข้าใจมากขึ้น

ครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔ ผู้ร้องส่งหนังสือถึงสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) แสดงความไม่เห็นด้วยกับการจัดทำและพิจารณารายงาน EIA ของโครงการ

ครั้งที่ ๓ เมื่อวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๔ ผู้ร้องส่งหนังสือถึง สผ. แสดงจุดยืนไม่เห็นด้วยกับโครงการ พร้อมทั้งขอให้มีการทบทวนรายงาน EIA ให้ครอบคลุมทุกมิติ

(๔.๓) กรณีคัดค้านภายหลังรายงาน EIA ผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (กก.วล.) เป็นการร้องเรียนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งอาจเกิดจากความเข้าใจผิดว่ามีการใช้หลักฐานหรือรายงาน EIA ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และไม่ใช้เอกสารที่ผ่านการตรวจสอบที่ถูกต้อง โดยผู้ถูกร้องได้รับไว้พิจารณาทั้งหมดและได้ตั้งคณะทำงานตามบทบาทหน้าที่เพื่อพิจารณาข้อร้องเรียนดังกล่าวตามหลักวิชาการ หลักการประเมิน ระเบียบวิธีการ หลักการที่กำหนดโดยคณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (คชก.) สผ. และ

/ ผู้ถูกร้อง ...

ผู้ถูกร้อง รวมทั้งตามกระบวนการที่ภาครัฐกำหนด โดยผู้รับจ้างจัดทำรายงาน EIA ได้ลงพื้นที่เพื่อชี้แจง ต่อผู้ได้รับความเดือดร้อน จากนั้นได้จัดทำรายงานชี้แจงข้อมูลตามบทบาทหน้าที่ผู้ประเมิน เสนอต่อ ผู้ถูกร้องซึ่งเป็นหน่วยงานผู้ว่าจ้าง เพื่อชี้แจงต่อผู้ร้องเรียนต่อไป โดยในส่วนประเด็นที่เป็นหลักการ ผู้ถูกร้องได้ส่งคนเข้าพื้นที่และตั้งคณะกรรมการพิจารณาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและองค์กรภาคีเพื่อเร่ง สืบค้นข้อเท็จจริง ชี้แจงข้อมูล และแก้ไขปัญหาคืบต่อไป

๒) มหาวิทยาลัย ████████ ชี้แจงสรุปได้ว่า

(๑) รายงาน EIA ดำเนินการตามหลักวิชาการอย่างครบถ้วนตามข้อกำหนด ของ สผ. และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยได้จัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่ได้รับผลกระทบหรืออาจได้รับผลกระทบจากโครงการอย่างครบถ้วน ทัวถึง และถูกต้อง ได้จัดให้มีล่ามภาษาชาติพันธุ์ในพื้นที่และภาษาท้องถิ่นโดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ ไม่ได้กีดกัน ประชาชนไม่ให้เข้าร่วมเวทีรับฟังความคิดเห็น ได้บันทึกข้อคัดค้านและข้อห่วงกังวล รวมทั้งประมวลผล เพื่อประกอบการออกแบบและศึกษาโครงการ การดำเนินการทุกขั้นตอนไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชน และ ข้อมูลที่ใช้ประกอบการจัดทำรายงาน EIA เป็นข้อมูลจริง มีความถูกต้อง ไม่ได้เป็นเท็จตามที่ผู้ร้องเรียน กล่าวอ้าง และผ่านกระบวนการพิจารณาของ คชก. และ กก.วล. ตามลำดับ

(๒) ผู้แทนมหาวิทยาลัย ████████ ได้ชี้แจงข้อเท็จจริงเพิ่มเติมในการประชุม ตรวจสอบข้อเท็จจริงของพนักงานเจ้าหน้าที่ เมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๖๔ ณ สำนักงานคณะกรรมการ สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สรุปได้ว่า

(๒.๑) การประเมินโครงการเป็นไปตามหลักการประเมินโดยทั่วไป โดย บริษัท ████████ ประเมินในส่วนงานก่อสร้างและโครงสร้างของโครงการ ส่วน มหาวิทยาลัย ████████ ได้ดำเนินการตามหลักวิชาชีพในการประเมินผลกระทบโดยตรงและอ้อมทั้งก่อน และระหว่างการก่อสร้างโครงการ ซึ่งเป็นไปตามขอบเขตงาน (Terms of Reference: TOR) โดย พิจารณาทั้งด้านบวกและลบ และกำหนดแนวทางเยียวยาแก้ไขซึ่งจะถูกตรวจสอบเป็นระยะ ทั้งนี้ ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำรายงาน EIA ได้ดำเนินการในช่วงเดือนกันยายน ๒๕๕๙ ถึงกันยายน ๒๕๖๑ ส่วนกิจกรรมกระบวนการมีส่วนร่วมอื่น ๆ เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้น ภายหลัง ไม่ใช่กระบวนการที่อยู่ในการจัดทำรายงาน EIA เช่น การลงพื้นที่และการจัดประชุมของ คณะกรรมการด้านการบริหารจัดการลุ่มน้ำของสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น ประเด็นที่มีการคาดแลบดำ เนื้อหาของรายงาน EIA นั้นเนื่องจากเอกสารดังกล่าวเป็นร่างรายงาน EIA ที่ยังไม่ผ่าน กก.วล. ซึ่งจะถือเป็นที่สุด ในส่วนการนัดพบผู้นำชุมชนที่ร้านลาบนั้นเป็นเหตุการณ์ระหว่างเตรียมการ ไม่ใช่กระบวนการ มีส่วนร่วมในการจัดทำรายงาน EIA จึงอยู่ในส่วนที่ไม่ได้เผยแพร่

(๒.๒) สำหรับข้อพิพาทด้านทรัพยากรน้ำและประมงของผู้ทรงคุณวุฒิ ของ กสม. นั้น น่าจะเป็นการพิจารณาเนื้อหาจากร่างรายงาน EIA ฉบับที่ ๒ แต่รายงาน EIA ฉบับปัจจุบัน มีการศึกษาพลวัตปลาที่ย้ายถิ่นและการสร้างแบบจำลอง และได้ศึกษาการทำบ้านโตปลาและตะแกรง

รวมถึงการกำหนดมาตรการอนุรักษ์พันธุ์ปลาต่าง ๆ ส่วนตำแหน่งวังกึ่งที่กล่าวอ้างถึงนั้น ไม่ได้อยู่ในตำแหน่งที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ นอกจากนี้ ในประเด็นข้อห่วงกังวลต่อกลุ่มชาติพันธุ์นั้น มีผู้ชำนาญการด้านมานุษยวิทยาพร้อมพิจารณาประเด็นด้านโบราณคดีและศิลปวัฒนธรรมในการจัดทำรายงาน EIA ด้วย

๓) บริษัท ██████████

ผู้แทนบริษัทให้ข้อมูลในการประชุมเมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๖๔ สรุปได้ว่า

(๑) ในชั้นการศึกษาประเมิน บริษัทได้ศึกษาความเหมาะสมและเข้าไปดูในพื้นที่ โดยดำเนินการตามที่กำหนดไว้ใน TOR ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับต้นทุนทางสิ่งแวดล้อมด้วย ในพื้นที่โครงการมีประชาชนเป็นผู้เช่าที่นาเกินกว่าร้อยละ ๕๐ ซึ่งโครงการสามารถสร้างโอกาสให้กับเกษตรกรในการเปลี่ยนมาเพาะปลูกพืชอายุสั้นได้ โดยมีความสำคัญอยู่ที่การสร้างห่วงโซ่อุปทาน (supply chain) มากกว่าการกำหนดพันธุ์พืชที่จะปลูก ในส่วนการศึกษาประเมินปริมาณน้ำท่า ได้พิจารณาเปรียบเทียบข้อมูลปีที่มีน้ำน้อยและปีที่มีน้ำมาก อีกทั้งไม่ได้วิเคราะห์แต่ปริมาณน้ำท่ารายเดือนเท่านั้น แต่ดูไปถึงปริมาณน้ำรายวันด้วย ส่วนการก่อสร้างและชุดอุโมงค์มีการคำนวณแผนการขนส่งเที่ยวรถไว้ในแบบก่อสร้างด้วย

(๒) พื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยามีการใช้น้ำคุ้มค่าอย่างเต็มประสิทธิภาพมากที่สุดแล้ว โดยเป็นตามแรงโน้มถ่วง (gravity) เพื่อผันไปยังประตูระบายน้ำ ที่ผ่านมามีการใช้น้ำประปาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายในขณะที่ภาคตะวันออกต้องเสียค่าน้ำประปา ส่วนประเด็นเรื่องการร่วมลงทุนระหว่างภาครัฐกับเอกชน เป็นเรื่องความคุ้มค่าของรัฐ (value for money) ที่ได้จากการลงทุนเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่าย ซึ่งเกี่ยวข้องกับเขตแดนหนี้สาธารณะ งบประมาณประจำปี รวมถึงความสำคัญต่อความมั่นคงของชาติ ซึ่งจะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งกระทรวงการคลัง สำนักงานงบประมาณ และสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติพิจารณาต่อไป

๒.๒.๓ ข้อเท็จจริงจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๑) สผ. ชี้แจงสรุปได้ว่า

(๑) โครงการของผู้ถูกร้องเข้าข่ายต้องจัดทำรายงาน EIA ตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ลงวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๖๒ เรื่อง กำหนดโครงการ กิจการ หรือการดำเนินการซึ่งต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบและหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดย สผ. ได้เสนอรายงาน EIA ของโครงการ ผู้ถูกร้องเข้าสู่การพิจารณาของ กก.วล. ในการประชุมครั้งที่ ๔/๒๕๖๔ วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔ และ กก.วล. มีมติเห็นชอบรายงาน EIA โครงการดังกล่าวตามความเห็นของ คชก. เมื่อคราวประชุม ครั้งที่ ๑๘/๒๕๖๔ เมื่อวันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๖๔

/ (๒) สผ. ได้ ...

(๒) สผ. ได้รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับโครงการ ๒ กรณี ได้แก่ ๑) กรณี
เครือข่าย [REDACTED] ๑ ครั้ง และ ๒) กรณีเครือข่าย [REDACTED]
โดยผู้ร้อง ๔ ครั้ง ทั้งนี้ สผ. ได้มีหนังสือตอบผู้ร้องและแจ้งผู้ถูกร้องทราบเพื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง
รวมทั้งมีหนังสือเรียนรองนายกรัฐมนตรี [REDACTED] ในฐานะประธาน กก.วล. ในขณะ
นั้น และเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเพื่อทราบด้วยแล้ว

(๓) สผ. ได้ส่งรายงาน EIA (ฉบับสมบูรณ์) สำเนารายงานการประชุม คชก.
โครงการพัฒนาแหล่งน้ำ ครั้งที่ ๑๙/๒๕๖๔ วันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๖๔ และรายละเอียดเกี่ยวกับการ
คัดค้านหรือข้อร้องเรียนที่เกี่ยวข้องกับโครงการในระหว่างการจัดทำหรือพิจารณารายงาน EIA และผล
การดำเนินการต่อการคัดค้านหรือข้อร้องเรียนดังกล่าว เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาของ กสม.

๒) จังหวัดเชียงใหม่ ชี้แจงสรุปได้ดังนี้

(๑) จังหวัดเชียงใหม่ โดยกลุ่มงานศูนย์ดำรงธรรม สำนักงานจังหวัด
เชียงใหม่ ได้ตรวจสอบฐานข้อมูลเรื่องร้องทุกข์ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่ปี ๒๕๕๘ จนถึง
ปัจจุบัน ไม่พบการร้องเรียนคัดค้านโครงการจากภาคประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

(๒) สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ ๑ ให้ข้อมูลว่า

(๒.๑) พื้นที่จังหวัดเชียงใหม่เป็นที่ตั้งของอุโมงค์ส่งน้ำ อุโมงค์เข้า-ออก
และพื้นที่จัดการวัสดุขุดอุโมงค์ โครงการได้จัดกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียโดยใช้
แบบสอบถาม การประชุมกลุ่มย่อย และประชุมกลุ่มใหญ่อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี ๒๕๕๙ ดังนี้

ครั้งที่ ๑ จัดประชุมปฐมนิเทศโครงการการศึกษาทบทวนการ
เพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนให้เขื่อนภูมิพล เมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๙ ณ ห้องประชุมองค์การบริหาร
ส่วนตำบลนาคอเรือ อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีผู้ได้รับผลกระทบ หน่วยงานราชการในระดับต่าง ๆ
องค์การเอกชนด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม องค์การพัฒนาเอกชน สถาบันการศึกษา นักวิชาการอิสระ
สื่อมวลชน รวมถึงประชาชนทั่วไปเข้าร่วมการประชุม ซึ่งได้เปิดรับฟังความคิดเห็นไม่ต่ำกว่า ๒ ชั่วโมง
และภายหลังการประชุมได้เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
ต่อเนื่องไม่น้อยกว่า ๑๕ วัน ผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ตหรือการส่งจดหมายทางไปรษณีย์ รวมถึงผ่านทาง
โทรศัพท์และโทรสาร

ครั้งที่ ๒ การประชุมกลุ่มย่อยผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ราชการ
เมื่อวันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๖๐ ณ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลนาคอเรือ อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่
โดยมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่ปรึกษาโครงการ และองค์การบริหารส่วนตำบลนาคอเรือ เข้าร่วมการประชุม

ครั้งที่ ๓ การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอำเภออมก๋อย
จังหวัดเชียงใหม่ เพิ่มเติม เมื่อวันที่ ๔ กันยายน ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลนาเกียน
อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

(๒.๒) ข้อมูลในขั้นตอนการสำรวจพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการพบว่า ในเขตอำเภออมก๋อย ซึ่งเป็นพื้นที่จัดการวัสดุขุดอุโมงค์แห่งที่ ๒ แห่งที่ ๓ และแห่งที่ ๔ ตั้งอยู่ที่บ้านผีป่านใต้ ตำบลนาเกียน และบ้านหม้ออิ่ง ตำบลอมก๋อย มีที่ดินทำกินได้รับผลกระทบ ๗ แปลง ผู้ได้รับผลกระทบ ๗ ราย ส่วนในเขตอำเภอฮอด ซึ่งเป็นพื้นที่จัดการวัสดุขุดอุโมงค์แห่งที่ ๖ และทางออกอุโมงค์ส่งน้ำที่บ้านแมงจุด ตำบลนาคอเรือ มีที่ดินทำกินที่ได้รับผลกระทบ ๔ แปลง ผู้ได้รับผลกระทบ ๔ ราย โดยที่ปรึกษาได้ขอความร่วมมือผ่านผู้นำชุมชนให้เป็นผู้ประสานแจ้งให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบทราบและมีโอกาสรับรู้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเจ้าหน้าที่โครงการที่เป็นผู้สำรวจข้อมูลภาคสนาม ดังนั้น ข้อมูลตามรายงาน EIA จึงเป็นการศึกษาข้อมูลที่ประชาชนเจ้าของพื้นที่เป็นผู้ให้ข้อมูลโดยตรงและได้มีส่วนร่วมในการสำรวจชี้เขตที่ดินและตอบแบบสอบถาม โดยกระบวนการพิจารณาค่าทดแทนทรัพย์สินจะดำเนินการตามระเบียบและข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องต่อไป

(๓) สำหรับข้อมูลรายละเอียดของโครงการและกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ สอดคล้องกับข้อเท็จจริงของผู้ถูกร้องในข้อ ๒.๒.๒ ข้อย่อย ๑)

๓) จังหวัดแม่ฮ่องสอน ชี้แจงสรุปได้ว่า

(๑) ไม่พบว่ามีภาคประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ยื่นเรื่องขอคัดค้านโครงการต่อจังหวัดแม่ฮ่องสอนหรือศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน

(๒) ประเด็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน หรือผู้มีส่วนได้เสียของโครงการพบว่า พื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นที่ตั้งของเขื่อนและอ่างเก็บน้ำยวม สถานีสูบน้ำ ระบบอุโมงค์ส่งน้ำ และพื้นที่จัดการวัสดุที่ขุดจากอุโมงค์โครงการ ได้จัดกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยใช้แบบสอบถาม การประชุมกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี ๒๕๕๙ จนถึงปี ๒๕๖๔ ซึ่งมีผู้แทนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนจากหลายภาคส่วนเข้าร่วม เช่น ภาคราชการ ภาคประชาชน แกนนำมวลชน องค์กรพัฒนาเอกชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ รวมถึงผู้ที่สนใจ นอกจากนี้ ยังเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมผ่านช่องทาง อินเทอร์เน็ต โพรซนีย์ รวมถึงโทรศัพท์และโทรสารอย่างต่อเนื่อง

(๓) สำหรับข้อมูลรายละเอียดของโครงการและกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ สอดคล้องกับข้อเท็จจริงของผู้ถูกร้องในข้อ ๒.๒.๒ ข้อย่อย ๑)

๔) จังหวัดตาก ชี้แจงสรุปได้ดังนี้

(๑) ในประเด็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโครงการ อำเภอท่าสองยางเป็นเพียงอำเภอเดียวในจังหวัดตากที่เป็นที่ตั้งของโครงการ โดยเป็นที่ตั้งของเขื่อนและอ่างเก็บน้ำยวมที่ตำบลแม่หวลวงและตำบลท่าสองยาง ซึ่งโครงการ ได้จัดกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยใช้แบบสอบถาม การประชุมกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี ๒๕๕๙ จนถึงปัจจุบัน โดยดำเนินการพร้อมกับจังหวัดแม่ฮ่องสอน ดังนี้

(๑.๑) การประชุมชี้แจงของกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน ระหว่างเดือน กันยายน ๒๕๕๙ - พฤษภาคม ๒๕๖๐

(๑.๒) การประชุมกลุ่มย่อยของประชาชนครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๖๐ ณ ห้องประชุมอำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีประชาชนในพื้นที่บริเวณที่สูบน้ำ อุโมงค์ส่งน้ำ และทางเข้าอุโมงค์ส่งน้ำเข้าร่วมประชุม บริษัทที่ปรึกษาได้ชี้แจงรายละเอียดโครงการ และเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ให้ข้อเสนอแนะ

(๑.๓) การประชุมกลุ่มย่อยครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๐ เวลา ๐๘.๓๐-๑๒.๐๐ น. ณ วัดศรีสบเงา ตำบลแม่สวด อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน บริษัทที่ปรึกษาโครงการได้ชี้แจงข้อมูลข่าวสารรวมถึงความก้าวหน้าของโครงการให้กลุ่มเป้าหมายได้รับทราบ อาทิ ข้อห่วงกังวลด้านสิ่งแวดล้อม วิศวกรรม สังคม และรับฟังความคิดเห็น รวมถึงตอบข้อซักถามของประชาชน

(๑.๔) การฝึกอบรมการบริหารจัดการน้ำ การเตรียมความพร้อมอาสาสมัครนักวิจัยท้องถิ่น และสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ระหว่างวันที่ ๘-๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ โดยมีประชาชนในพื้นที่อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน และในพื้นที่ตำบลนาเกียน ตำบลลอมก๋อย ตำบลนาคอเรือ อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงผู้สนใจและต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเข้าร่วม

(๑.๕) การสัมมนาโดยจัดเวทีประชุมในวันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๖๑ เวลา ๐๘.๓๐-๑๒.๐๐ น. ณ ห้องประชุมมิตรอารีย์ ๒ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีผู้ได้รับผลกระทบ องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันการศึกษา นักวิชาการอิสระ สื่อมวลชน และประชาชนทั่วไปเข้าร่วม โดยเปิดรับฟังความคิดเห็นไม่ต่ำกว่า ๒ ชั่วโมง และหลังจากการสัมมนา ได้เปิดรับฟังความคิดเห็นต่อเนื่องอีกไม่น้อยกว่า ๑๕ วัน ผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ไปรษณีย์ โทรศัพท์ และโทรสาร

(๑.๖) การประชุมปัจฉิมนิเทศโครงการในวันจันทร์ที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๖๑ เวลา ๐๘.๓๐ - ๑๕.๐๐ น. ณ ห้องประชุมอาคารเกษม จาติกวณิช เชื้อนภูมิพล อำเภอสามเงา จังหวัดตาก ซึ่งมีหน่วยงานระดับพื้นที่ องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันการศึกษา นักวิชาการอิสระ สื่อมวลชน และประชาชนทั่วไปเข้าร่วม โดยเปิดรับฟังความคิดเห็นไม่ต่ำกว่า ๓ ชั่วโมง และได้เปิดรับฟังความคิดเห็นเพิ่มเติมต่อเนื่องอีกไม่น้อยกว่า ๑๕ วัน ผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ไปรษณีย์ โทรศัพท์ และโทรสาร

(๒) ขั้นตอนการศึกษาสำรวจผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการ ตามรายงาน EIA ในขั้นตอนการสำรวจพบว่า ทั้งโครงการมีที่ดินได้รับผลกระทบ ๓๔ แปลง ผู้ได้รับผลกระทบรวม ๒๙ ราย โดยในเขตอำเภอท่าสองยางมีที่ดินได้รับผลกระทบ ๑ แปลง ผู้ได้รับผลกระทบ ๑ ราย ซึ่งอยู่ในบริเวณที่ตั้งเขื่อนน้ำยวม บ้านแม่ละนา ตำบลท่าสองยาง และได้ประสานงานให้ผู้ได้รับผลกระทบรับรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเจ้าหน้าที่โครงการที่สำรวจข้อมูลภาคสนาม ดังนั้น ข้อมูลตามรายงาน EIA จึงได้จากการศึกษาข้อมูลจากประชาชนเจ้าของพื้นที่โดยตรงและมีการร่วมสำรวจ ชีเขตที่ดิน รวมถึงตอบ

แบบสอบถาม ในส่วนกระบวนการพิจารณาค่าทดแทนทรัพย์สินจะดำเนินการตามระเบียบและข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องต่อไป

(๓) สำหรับข้อมูลรายละเอียดของโครงการและกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ สอดคล้องกับข้อเท็จจริงของผู้ถูกร้องในข้อ ๒.๒.๒ ข้อย่อย ๑)

๕) คณะกรรมการการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สภาผู้แทนราษฎร ได้มีหนังสือถึงนายกรัฐมนตรี เรื่อง ข้อเสนอต่อการแก้ไขโครงการเพิ่มปริมาณ น้ำต้นทุนให้เขื่อนภูมิพล^๗ สรุปว่า

(๑) การรับฟังความคิดเห็นในกระบวนการจัดทำรายงาน EIA ไม่ครอบคลุม ผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่ม และขั้นตอนของกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของโครงการไม่ตรงกับข้อเท็จจริง อีกทั้งเมื่อพิจารณารายงาน EIA ฉบับดังกล่าวยังพบว่า พื้นที่ก่อสร้างโครงการและพื้นที่ใกล้เคียงเป็นพื้นที่ ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดแผ่นดินไหว และมีทรัพยากรธรณีกลุ่มโลหะหนักที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสุขภาพของประชาชน

(๒) มีข้อเสนอให้นายกรัฐมนตรีพิจารณาดำเนินการเพื่อป้องกันผลกระทบ ที่อาจเกิดขึ้นโดย

(๒.๑) ระวังการพิจารณารายงาน EIA ของโครงการ และเร่งรัดให้ตรวจสอบ การจัดทำรายงาน EIA ฉบับดังกล่าวเนื่องจากขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบอย่างมี นัยสำคัญ และมีข้อร้องเรียนที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์ว่าอาจมีการใช้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องครบถ้วน รวมทั้ง ไม่มีการศึกษาผลกระทบอย่างรอบด้าน สร้างความเสียหายต่อรัฐอย่างร้ายแรง

(๒.๒) ยุติโครงการเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนให้แก่เขื่อนภูมิพลเนื่องจากไม่มี ความจำเป็นต่อการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา

(๓) หากดำเนินโครงการนี้ นอกจากจะสิ้นเปลืองงบประมาณแผ่นดินในการ ลงทุนก่อสร้างแล้ว ยังเป็นการทำลายฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสร้างความเสี่ยง หากมีการรวมทุนระหว่างภาครัฐกับบริษัทเอกชนจากต่างชาติด้วย

๖) สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) ชี้แจงว่า

(๑) โครงการอยู่ในเป้าหมายการขับเคลื่อนโครงการสำคัญในปี ๒๕๖๕-๒๕๖๗ โดยสามารถผันน้ำเติมเขื่อนภูมิพลได้ปีละ ๑,๗๙๕ ล้านลูกบาศก์เมตร มีพื้นที่รับประโยชน์รวม ๑.๒ ล้านไร่ ซึ่งโครงการได้ศึกษาความเหมาะสมและออกแบบแล้ว ส่วนด้านผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้ผ่านการ พิจารณาของ คชก. ซึ่งมีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๖๔ และ กก.วล. มีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔ และอยู่ระหว่างดำเนินการขอใช้พื้นที่อุทยานแห่งชาติและพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ทั้งนี้ การดำเนินการขั้นตอนต่อไปต้องนำเสนอคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) พิจารณา

/โดยผ่าน...

^๗ หนังสือคณะกรรมการการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สภาผู้แทนราษฎร ด่วนที่สุด ที่ สผ ๐๐๑๙.๐๓/๑๐๒๓๑ ลงวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๖๕

โดยผ่านคณะกรรมการกลั่นกรองโครงการขนาดใหญ่และโครงการสำคัญ และคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการขนาดใหญ่และโครงการสำคัญ

(๒) ในการขับเคลื่อนโครงการ มีประเด็นที่ต้องดำเนินการ ๒ ส่วน คือ

(๒.๑) โครงการมีความเกี่ยวเนื่องกับโครงการระบบสายส่งไฟฟ้าแรงสูงของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ซึ่งอยู่ระหว่างการจัดทำรายงาน EIA โดยต้องพิจารณาโครงการควบคู่กันเมื่อโครงการระบบสายส่งไฟฟ้าแรงสูงของ กฟผ. ได้รับความเห็นชอบจาก คชก.

(๒.๒) ประชาชนในพื้นที่ยังไม่เข้าใจโครงการ การดำเนินการของผู้ถูกร้องต้องครอบคลุมผู้ที่ได้รับผลกระทบทั้งโดยตรงและโดยอ้อม และต้องชี้แจงต่อทุกภาคส่วนให้มีความชัดเจน ซึ่ง สททช. ในฐานะเลขานุการของ กนช. ได้ให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชน และได้แจ้งผู้ถูกร้องซึ่งเป็นหน่วยงานเจ้าของโครงการให้ดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวแล้ว

(๓) การดำเนินโครงการยังมีประเด็นที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ

(๓.๑) ต้องประชาสัมพันธ์และให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วม เพื่อสร้างความเข้าใจและการยอมรับของประชาชนที่ได้รับผลกระทบ พร้อมทั้งกำหนดมาตรการชดเชยเยียวยาต่อผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

(๓.๒) มีโครงการที่เกี่ยวข้อง คือ โครงการระบบสายส่งไฟฟ้าแรงสูงของ กฟผ. ซึ่งอยู่ระหว่างเสนอรายงาน EIA เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของ คชก.

(๓.๓) ทั้งนี้ ผู้ถูกร้องได้ศึกษาความเหมาะสม สืบค้นและออกแบบแล้ว และอยู่ระหว่างเตรียมความพร้อมในระดับพื้นที่ รวมถึงการขอใช้พื้นที่ป่าไม้จากกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเมื่อโครงการพร้อมที่จะดำเนินการ ผู้ถูกร้องจะเสนอโครงการให้ กนช. พิจารณาเห็นชอบก่อนเสนอคณะรัฐมนตรีอนุมัติโครงการต่อไป

๒.๒.๔ ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและพยานผู้เชี่ยวชาญ

ในการประชุมตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ เมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๖๔ ณ สำนักงาน กสม. ผู้ทรงคุณวุฒิและพยานผู้เชี่ยวชาญของ กสม. ๕ คน^๔ ได้ให้ความเห็นโดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

๑) อาจทำให้มีปลาสูญพันธุ์ภายในลำน้ำยมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของลุ่มน้ำสาละวิน โดยพบว่ามีพันธุ์ปลาที่สำคัญ อาทิ ปลาพลวง ปลาสะแงะ และปลากดหัวเสียม ซึ่งเป็นพันธุ์ปลา /ขนาดใหญ่...

^๔ หนังสือ สททช. ด่วนที่สุด ที่ นร ๑๔๐๔/๔๗๘ ลงวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖ ถึงเลขาธิการ กสม.

^๕ ผู้ทรงคุณวุฒิและพยานผู้เชี่ยวชาญของ กสม. ๕ คน ได้แก่

๑. [redacted] ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร
๒. [redacted] ผู้ทรงคุณวุฒิด้านทรัพยากรน้ำและประมง
๓. [redacted] ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิมและกลุ่มชาติพันธุ์
๔. [redacted] พยานผู้เชี่ยวชาญ
๕. [redacted] พยานผู้เชี่ยวชาญ

ขนาดใหญ่และมีรสชาติดี แต่หากมีการผันน้ำไปยังลุ่มน้ำเจ้าพระยา ปลาเหล่านี้จะกลายเป็นปลาต่างถิ่น ในลุ่มน้ำอื่น และปลาในเขื่อนจะสูญหายเนื่องจากปัญหาในการอพยพวางไข่ เช่น ปลาพลวงที่พยายาม กระโดดวางไข่แต่ไม่สำเร็จ เป็นต้น โดยรายงาน EIA ได้กำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาด้วยการนำพันธุ์ปลา มาปล่อยซึ่งเป็นเรื่องทางชีวภาพเพื่อการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ แต่ไม่ได้แก้ปัญหาระบบการสูญพันธุ์ที่จะ เกิดขึ้น และมีความเห็นในส่วนมาตรการเกี่ยวข้อง ๓ ข้อ ดังนี้ (๑) การใช้ไฟฟ้าไม่สามารถใช้กับลูกปลา หรือปลาขนาดเล็กได้ (๒) การใช้เสียงอัลตราโซนิค (ultrasonic) ใช้ไม่ได้ผลเต็มที่ และ (๓) การใช้ ตะแกรงต้องใช้ความละเอียดเท่าไรและต้องล้างทำความสะอาดตะกอน

๒) วิถีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของชุมชนในพื้นที่โครงการ ๒ พื้นที่ คือ

(๑) บ้านแม่เงา ตำบลแม่สวด อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโพลวหรือโปว์^{๑๐} สะกอและคนเมือง และเคยเป็นแรงงานเหมืองมาก่อน มีการ ปลูกพืชระยะสั้น เก็บผลผลิตจากป่ามาขาย อาศัยการจับสัตว์น้ำขนาดเล็ก จึงมีความผูกพันกับแม่น้ำเงา และแม่น้ำยม และมีองค์ความรู้เรื่องการใช้ทรัพยากรโดยไม่เป็นการทำลาย หากมีโครงการดังกล่าว ปลาอาจไม่สามารถวางไข่ได้ตามที่เคยเป็น

(๒) บ้านแมงุด ตำบลนาคอเรือ อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชาว กะเหรี่ยงโพลวหรือโปว์ ซึ่งเป็นชุมชนที่เคยได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนภูมิพลเมื่อปี ๒๕๐๗ หากมี การผันน้ำจะได้รับผลกระทบซ้ำอีกครั้ง ชุมชนนี้ปลูกข้าวและปลูกลำไยเนื่องจากที่ดินค่อนข้างอุดม สมบูรณ์ แต่จะกลายเป็นพื้นที่ที่มีน้ำท่วมและกองดินติดกับพื้นที่ปลูกลำไย

ดังนั้น จึงเป็นที่กังวลว่าโครงการไม่ได้ให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตที่สัมพันธ์ กับธรรมชาติ แม้รายงาน EIA จะมีการศึกษาข้อมูลอย่างละเอียด แต่ไม่ได้สะท้อนว่าได้นำข้อมูลจาก กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมาพิจารณาอย่างไร

๓) ความคุ้มค่าของโครงการ ปริมาณน้ำจะมีต้นทุนสูงกว่า ๖ บาท ต่อ ๑ ลูกบาศก์เมตร ซึ่งไม่คุ้มค่ากับการใช้ประโยชน์เพียงเพื่อส่งเสริมการทำนาปรัง เพื่อให้มีความคุ้มค่า มากขึ้น โครงการได้เสนอให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตจากการทำนาปรังไปปลูกพืชเศรษฐกิจอื่น ประมาณ ๑.๑ ล้านไร่ ซึ่งเป็นการปลั๊กการให้เกษตรกรมากกว่าที่เป็นอยู่ และยังไม่ชัดเจนว่าจะสามารถ ดำเนินการได้มากนักน้อยเพียงใด การศึกษาข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องยังพบปัญหา เช่น การศึกษาเปรียบเทียบ ปริมาณการเก็บน้ำทุกปีไม่เท่ากัน และต้องมีการตรวจสอบความถูกต้องของพื้นที่ชลประทาน เป็นต้น

๔) ส่วนการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมในแต่ละครั้งนั้น มีปัญหาการ รับทราบข้อมูลข่าวสาร ไม่ชัดเจนว่าผู้ถูกร้องหรือบริษัทที่ปรึกษาเป็นผู้จัดทำ และได้วิเคราะห์ข้อมูล ร่วมกับประชาชนที่ได้มาชี้แจงหรือไม่ อีกทั้งมีกรณีที่ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบได้ขอทราบข้อมูล

/รายงาน...

^{๑๐} กะเหรี่ยงโปว์ เป็นคำเรียกกะเหรี่ยงโพลว ที่อยู่ในเขตภาคเหนือของไทย มีความหมายว่า "คน" (ขวัญ ชีวัน บัวแดง, ๒๕๔๙: ๙-๑๐) หรือในบางพื้นที่จะเรียกว่า "ยางโป" [redacted] ๒๕๖๐)

รายงาน EIA สิ่งแวดล้อมที่ผ่านความเห็นชอบจาก คชก. แล้ว แต่กลับได้รายงาน EIA ที่ปกปิดเนื้อหาบางส่วน จึงประสงค์ขอทราบหลักเกณฑ์ในการคัดค้านคำทับรายชื่อผู้ได้รับผลกระทบของโครงการเมื่อมีการร้องเรียน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ตอบสนองอย่างไร และ คชก. ได้พิจารณาข้อห่วงกังวลที่ประชาชนสอบถามหรือไม่ อีกทั้งยังไม่มีมาตรการลดผลกระทบต่อข้อห่วงกังวลต่าง ๆ อย่างเพียงพอ อาทิ กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในพื้นที่กังวลว่าการดำเนินโครงการในพื้นที่ลาดชันจะทับที่ป่าเขา ซึ่งเป็นที่ทำกินและที่ทำไร่หมุนเวียน หรือกรณีการขุดดินที่ขุดออกมาจากพื้นที่โดยใช้รถบรรทุก รวมถึงการใช้พื้นที่สำหรับจอดรถ นอกจากนี้ ยังมีประเด็นที่เกี่ยวข้องเนื่องในระยะต่อไปเนื่องจากการศึกษาเรื่องการรวมทุนระหว่างรัฐกับเอกชนอีกด้วย

๕) ข้อคิดเห็นต่อการละเลยไม่ให้ความสำคัญกับประเด็นต่าง ๆ ในพื้นที่ อาทิ

- แม้จะมีการระบุถึงวังกุ่มในลุ่มน้ำ แต่ก็เขียนแบบกว้างเกินไป
- ประเด็นด้านทรัพยากรธรณี ในพื้นที่มีแร่ดีบุก สังกะสี และยูเรเนียม

ที่ระบุได้ว่าอาจมีความเสี่ยงต่อการปนเปื้อนโลหะหนักจากกองดินที่ขุดขึ้นมาไปสู่ดิน น้ำ และอากาศ ซึ่งมาตรการติดตามแก้ไขยังไม่เพียงพอ

• ประเด็นด้านธรณีวิทยา พบว่าเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อแผ่นดินไหวเนื่องจากเป็นแผ่นดินกลุ่มรอยเลื่อนมีพลังซึ่งมีความเสี่ยงสูง และไม่ได้รวบรวมข้อมูลที่ทันสมัย

• ประเด็นเรื่องพันธุ์สัตว์น้ำ การเคลื่อนย้ายพันธุ์ปลาอาจก่อให้เกิดการปนเปื้อนทางพันธุกรรม ไม่เพียงระหว่างลุ่มน้ำสาละวินไปสู่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา แต่ยังออกไปสู่อ่าวไทยและทะเลจีนใต้ได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึงนอกเหนือจากเพียงการก่อสร้างในพื้นที่

• ประเด็นปริมาณน้ำท่าในลุ่มน้ำเจ้าพระยา เห็นว่า สททช. ในฐานะที่เป็นองค์กรกำกับดูแลแผนจัดการลุ่มน้ำ ยังไม่ได้พิจารณาวิเคราะห์ข้อมูลทั้งลุ่มน้ำแบบองค์รวมก่อน และควรมีการบูรณาการทุกหน่วยงานให้ไปในทิศทางเดียวกัน

• ประเด็นวิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น การไหว้ผี เป็นต้น ไม่ปรากฏในรายงาน EIA

• ประเด็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เมื่อเจ้าหน้าที่โครงการเข้ามาดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ได้ถ่ายรูปประชาชนโดยไม่ได้ขออนุญาต

• ประเด็นของมูลค่าและการลงทุนของโครงการ ซึ่งผู้ถูกร้องได้ว่าจ้างศึกษาการรวมลงทุนระหว่างภาครัฐและเอกชนแล้ว

อย่างไรก็ตาม โครงการจัดการลุ่มน้ำดังกล่าวเกี่ยวข้องกับผู้ใช้น้ำประปาทุกคน การประสานครหลวงและประชาชนย่อมเป็นผู้มีส่วนได้เสียด้วย นอกจากนี้ ในส่วนที่ระบุว่าผู้ได้รับประโยชน์คือเกษตรกรในพื้นที่ เห็นว่ายังไม่ได้มองภาพรวมทั้งประเทศ ยังมีผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ ไม่ใช่เฉพาะผู้ได้รับผลกระทบด้านที่ดินทำกิน แต่ยังรวมถึงผู้ประกอบการอาชีพประมง และผู้ใช้น้ำประปา เป็นต้น

๒.๒.๕ การแสวงหาข้อเท็จจริงของพนักงานเจ้าหน้าที่

๑) สรุปผลจาก “เวทีเสวนา Policy Dialogue ก้าวสู่ปีที่ ๕ พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ๒๕๖๑: สิทธิมนุษยชนในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๖๕ ณ สำนักงาน กสม.^{๑๑} ดังนี้

๑.๑) ประเด็นความต้องการใช้น้ำในกลุ่มน้ำเจ้าพระยาเมื่อเทียบกับปริมาณแหล่งน้ำต้นทุน

(๑) ข้อสังเกตต่อปริมาณน้ำต้นทุนของกลุ่มน้ำเจ้าพระยา จากการประเมินปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยทั้งปีในกลุ่มน้ำเจ้าพระยา ณ จังหวัดนครสวรรค์ โดยผู้ถูกร้อง พบว่า แหล่งน้ำต้นทุนของกลุ่มน้ำเจ้าพระยาเกิดจากแม่น้ำเจ้าพระยารวมกับแม่น้ำสายอื่น เช่น แม่น้ำสะแกกรัง ที่ไหลรวมกับแม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดอุทัยธานี มีปริมาณ ๒๑,๖๐๗.๕๕ ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี ซึ่งเมื่อเทียบกับข้อมูลการประเมินความต้องการใช้น้ำของ สททช. เมื่อปี ๒๕๕๙ คือ ๑๖,๕๗๙ ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี หรือแม้กระทั่งการประเมินในอนาคต ปี ๒๕๗๙ คือ ๑๘,๙๘๙ ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี จึงสรุปได้ว่า ปริมาณน้ำต้นทุนของกลุ่มน้ำเจ้าพระยามีเพียงพอต่อปริมาณความต้องการใช้น้ำ

(๒) ข้อมูลความต้องการใช้น้ำจากรายงานของ สททช. ในปี ๒๕๖๒ คือ ๗,๙๒๙.๕๔ ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี แต่จากข้อมูลจากการประเมินความต้องการใช้น้ำของผู้ถูกร้อง ที่ว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษาสำรวจพบว่า ในปี ๒๕๖๒ มีความต้องการใช้น้ำ ๓๐,๐๐๐ ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี ซึ่งข้อมูลมีความแตกต่างกันค่อนข้างมากกับรายงานของ สททช.

(๓) จากข้อมูลตามข้อ (๑) และ (๒) แสดงให้เห็นว่า เมื่ออ้างอิงข้อมูลปริมาณน้ำต้นทุนโดยผู้ถูกร้องและข้อมูลประเมินความต้องการใช้น้ำของ สททช. พบว่า ปริมาณน้ำต้นทุนของกลุ่มน้ำเจ้าพระยามีเพียงพอต่อความต้องการใช้น้ำในพื้นที่ จึงมีประเด็นที่ต้องพิจารณาว่า กลุ่มน้ำเจ้าพระยาขาดแคลนน้ำจริงหรือไม่

(๔) นอกจากนี้ จากการประเมินการใช้น้ำในรายงาน EIA ของผู้ถูกร้องระบุว่า ปี ๒๕๔๙ ปี ๒๕๕๑ ปี ๒๕๕๓-๒๕๕๖ ปี ๒๕๖๐ และปี ๒๕๖๔ จะมีน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้น้ำกลุ่มน้ำเจ้าพระยา แต่กลับปรากฏว่าในปีดังกล่าวมีเหตุการณ์อุทกภัยมาโดยตลอด จึงอาจสรุปได้ว่า น้ำต้นทุนของกลุ่มน้ำเจ้าพระยามีปริมาณที่เพียงพอต่อความต้องการใช้น้ำ เพียงแต่ขาดการบริหารจัดการที่ดี

/ ๑.๒) ประเด็น ...

^{๑๑} มีวิทยากร ได้แก่ (๑) [redacted] ผู้อำนวยการกองนโยบายและแผนแม่บท สททช.
(๒) [redacted] อาจารย์ประจำคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และ
(๓) [redacted] ผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

๑.๒) ประเด็นปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ สรุปได้ดังนี้

(๑) พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ๒๕๖๑ ตราขึ้นเพื่อแก้ปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศไทยที่ขาดเอกภาพและซ้ำซ้อนหลายหน่วยงาน โดยได้กำหนดให้มีหน่วยงานระดับนโยบายที่แยกออกจากหน่วยงานภาคปฏิบัติ (operator) คือ สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นหน่วยงานที่กำกับดูแลการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาพรวมของประเทศ (regulator) มีหน้าที่หลักในการกำหนดยุทธศาสตร์ จัดทำแผนแม่บท ประสานการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ และติดตามกำกับดูแลการดำเนินการตามแผน ตลอดจนสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนผ่านคณะกรรมการลุ่มน้ำ โดยมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนกิจกรรมจากภาคประชาชน

(๒) สทนช. ได้กำหนดทิศทางการขับเคลื่อนภารกิจและโครงสร้างกลไกการทำงานตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ๒๕๖๑ ประกอบด้วยระดับนโยบาย คือ กนช. มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๔๘ หน่วยงาน (๑๓ กระทรวง) ระดับลุ่มน้ำ คือ คณะกรรมการลุ่มน้ำ และระดับพื้นที่ คือ องค์กรผู้ใช้น้ำ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากภาคเกษตรกรรม พาณิชยกรรม และอุตสาหกรรม โดยจะต้องมีการจัดทำแผนแม่บทลุ่มน้ำระดับพื้นที่ ๒๒ ลุ่มน้ำ^{๑๒} ทั้งนี้ สทนช. อยู่ระหว่างการเร่งรัดจัดทำกฎหมายลำดับรองภายใต้พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ๒๕๖๑ รวม ๓๕ ฉบับ ซึ่งจะช่วยสร้างกลไกการมีส่วนร่วมให้ขับเคลื่อนอย่างมีประสิทธิภาพตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงระดับพื้นที่ รวมถึงการขึ้นทะเบียนองค์กรผู้ใช้น้ำและการสรรหาคณะกรรมการประจำลุ่มน้ำ

(๓) สทนช. เป็นหน่วยงานที่ตั้งขึ้นใหม่ บุคลากรส่วนใหญ่โอนย้ายมาจากหน่วยงานภาคปฏิบัติที่คุ้นเคยกับการผลักดันงานในระดับโครงการ จึงยังขาดความเข้าใจในบทบาทการเป็นหน่วยงานผู้กำกับดูแลตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ๒๕๖๑ รวมถึงการดำเนินการล่าช้าไม่เป็นไปตามกรอบระยะเวลา เช่น การกำหนดลุ่มน้ำตามมาตรา ๒๕ ต้องไม่เกิน ๒ ปี และการกำหนดให้มีคณะกรรมการลุ่มน้ำตามมาตรา ๒๗ ต้องไม่เกิน ๒ ปีหลังจากที่กฎหมายนี้ใช้บังคับ แต่เพิ่งดำเนินการแล้วเสร็จเมื่อประมาณต้นปี ๒๕๖๕ เป็นต้น

/๒) ข้อมูลเกี่ยวกับ ...

^{๑๒} พระราชกฤษฎีกากำหนดลุ่มน้ำ พ.ศ. ๒๕๖๔ มาตรา ๓ กำหนดให้ลุ่มน้ำของประเทศไทย แบ่งเป็น ๒๒ ลุ่มน้ำ ประกอบด้วย (๑) ลุ่มน้ำสาละวิน (๒) ลุ่มน้ำโขงเหนือ (๓) ลุ่มน้ำโขงตะวันออกเฉียงเหนือ (๔) ลุ่มน้ำชี (๕) ลุ่มน้ำมูล (๖) ลุ่มน้ำปิง (๗) ลุ่มน้ำวัง (๘) ลุ่มน้ำยม (๙) ลุ่มน้ำน่าน (๑๐) ลุ่มน้ำเจ้าพระยา (๑๑) ลุ่มน้ำสะแกกรัง (๑๒) ลุ่มน้ำป่าสัก (๑๓) ลุ่มน้ำท่าจีน (๑๔) ลุ่มน้ำแม่กลอง (๑๕) ลุ่มน้ำบางปะกง (๑๖) ลุ่มน้ำโตนเลสาบ (๑๗) ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก (๑๘) ลุ่มน้ำเพชรบุรี-ประจวบคีรีขันธ์ (๑๙) ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออกตอนบน (๒๐) ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (๒๑) ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออกตอนล่าง และ (๒๒) ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก

๒) ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนให้เขื่อนภูมิพล แนวส่งน้ำยาม-อ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพลจากเว็บไซต์ผู้ถูกร้อง^{๑๓} ระบุว่า การลงทุนโครงการใช้งบประมาณสูงมาก ผู้ถูกร้องจึงจ้างศึกษาวิเคราะห์การรวมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชนสำหรับโครงการตามข้อกำหนดในพระราชบัญญัติการรวมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยมีรายละเอียดการศึกษาที่สำคัญ เช่น การวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมของการรวมลงทุน และการศึกษาความเป็นไปได้ด้านการเงินกรณีรวมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน เพื่อนำผลการศึกษาเสนอต่อคณะรัฐมนตรีในการพิจารณาตัดสินใจทางเลือกของการลงทุนที่เหมาะสม ทั้งนี้ จากผลการวิเคราะห์ตามรายงาน EIA ของโครงการเมื่อปี ๒๕๕๙ มีวงเงินงบประมาณในการก่อสร้างประมาณ ๗,๑๐๐ ล้านบาท แต่หากพิจารณาราคาก่อสร้างในปี ๒๕๖๕ ที่ผู้ถูกร้องจ้างดำเนินการโครงการศึกษาวิเคราะห์โครงการรวมลงทุน จะมีมูลค่าก่อสร้างประมาณ ๘๘,๐๐๐ ล้านบาท รวมค่าดำเนินงานผันน้ำและบำรุงรักษาตลอดระยะเวลาการดำเนินงาน ๒๕ ปีของเอกชนอีกประมาณ ๘๒,๐๐๐ ล้านบาท ดังนั้น ทางเลือกการลงทุนในรูปแบบของการรวมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชนจึงมีมูลค่าการลงทุนรวมประมาณ ๑๗๐,๐๐๐ ล้านบาท

๓) ข้อมูลจากการลงพื้นที่โดยพนักงานเจ้าหน้าที่ ระหว่างวันที่ ๑๘-๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ ณ จังหวัดแม่ฮ่องสอนและเชียงใหม่^{๑๔}

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ลงพื้นที่ตรวจสอบและประชุมรับฟังข้อเท็จจริงจากประชาชนผู้ได้รับผลกระทบในพื้นที่ร่วมกับพยานผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งได้เชิญผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมลงพื้นที่ด้วย ได้แก่ ผู้ถูกร้อง สททช. สผ. และมหาวิทยาลัยนเรศวร สรุปข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการจัดทำรายงาน EIA ของโครงการได้ดังนี้

(๑) ปัญหาการเข้าไม่ถึงหรือไม่ได้รับทราบข้อมูลหรือประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารล่วงหน้า เช่น การแจ้งล่วงหน้าเพียงหนึ่งวันก่อนการประชุม โดยแจ้งแต่ผู้นำชุมชน และในการจัดประชุมแต่ละครั้ง ประชาชนที่เข้าร่วมก็ไม่ทราบว่าเป็นการประชุมเกี่ยวกับเรื่องใด

(๒) ปัญหาการกำหนดเขต/กลุ่มคน ไม่ครอบคลุมพื้นที่และจำนวนคนตลอดแนวโครงการสร้างเขื่อนกักเก็บน้ำและสูบน้ำไปตามอุโมงค์ ซึ่งยังมีประชาชนอีกหลายหมู่บ้านตลอดเส้นทางที่อุโมงค์ผ่านที่อาจได้รับผลกระทบแต่ไม่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการ

(๓) ขั้นตอนที่เจ้าหน้าที่เข้ามาพบเพื่อแนะนำโครงการโดยอ้างว่าเป็นกระบวนการจัดรับฟังความคิดเห็นในรายงาน EIA แต่ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นโดยฝ่ายผู้จัดโครงการให้ข้อมูลแต่เพียงด้านที่จะเกิดประโยชน์

(๔) หลังจากรับฟังความคิดเห็นตามกระบวนการจัดทำรายงาน EIA ประชาชนไม่ได้รับทราบว่ามีกระบวนการประมวลความเห็นอย่างเพียงพอหรือไม่ หากมีการแก้ไข ปรับปรุงเพิ่มเติมตามข้อห่วงกังวลแล้ว จะแจ้งให้ประชาชนทราบหรือไม่ และเมื่อใด

/ (๕) รูปแบบ ...

^{๑๓} สืบค้นจาก <https://www1.rid.go.th/index.php/th/2019-04-26-19-44-59/1123-25-03-2565>, เมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๖

^{๑๔} รายละเอียดปรากฏตามผนวก ค.

(๕) รูปแบบการสื่อสาร การใช้ภาษา การมีล่าม ที่ยังไม่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบไม่สามารถเข้าใจหรือแสดงความคิดเห็นต่อโครงการได้อย่างเต็มที่

(๖) ประชาชนขาดความเชื่อมั่นต่อข้อมูลในรายงาน EIA รวมถึงหน่วยงานผู้จัดทำ/หน่วยงานเจ้าของโครงการ อีกทั้งในการขอสำเนารายงาน EIA มีการปิดบังรายชื่อผู้เกี่ยวข้องที่ให้ข้อมูล ทำให้ไม่สามารถตรวจสอบได้ว่า การให้ข้อมูลของบุคคลที่ถูกอ้างอิงมีความถูกต้องหรือไม่ และข้อเท็จจริงที่ปรากฏในรายงานสอดคล้องกับข้อมูลในพื้นที่หรือไม่

(๗) พื้นที่บ้านแมงจูดซึ่งเป็นบริเวณพื้นที่รับน้ำออกจากอุโมงค์ส่งน้ำ ในอดีตเป็นพื้นที่มีโฉนดซึ่งถูกเวนคืนเพื่อก่อสร้างเขื่อนภูมิพล ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นคือเกิดน้ำท่วม สูญเสียที่ทำกิน และยังมีป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติด้วย แต่ในการประชุมรับฟังความคิดเห็นดังกล่าว ผู้จัดเชิญเฉพาะผู้นำชุมชน แล้วให้ผู้นำชุมชนไปอธิบายต่ออีกทอด

๔) ข้อมูลจากการลงพื้นที่โดยพนักงานเจ้าหน้าที่ ระหว่างวันที่ ๑๘-๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ ณ จังหวัดแม่ฮ่องสอนและเชียงใหม่

พนักงานเจ้าหน้าที่ได้ลงพื้นที่ตรวจสอบบริเวณที่คาดว่าจะเป็นที่ก่อสร้างโครงการ และจัดเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และผู้ที่อาจได้รับผลกระทบในพื้นที่โครงการ รวม ๒๕ ราย ได้รับข้อมูลโดยสรุปดังนี้

(๑) ประชาชนในพื้นที่ยังไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจนและรอบด้านเกี่ยวกับโครงการ อาทิ ข้อมูลเกี่ยวกับบริเวณจุดเข้าออกอุโมงค์ ข้อมูลแนวอุโมงค์ จุดกองดิน การทำถนนเข้าออก รวมถึงข้อดี ข้อเสีย และประโยชน์ที่ประชาชนในพื้นที่จะได้รับจากการดำเนินโครงการ

(๒) ประชาชนในพื้นที่ห่วงกังวลเรื่องผลกระทบต่อที่ดินทำกินซึ่งเป็นที่ดั้งเดิม พื้นที่ทำกินหลายแปลงจะถูกเวนคืนเป็นพื้นที่ก่อสร้างโครงการ นอกจากนี้ เมื่อประมาณกลางปี ๒๕๖๔ ได้มีเจ้าหน้าที่เข้ามาสำรวจแปลงที่ดินและให้ประชาชนลงชื่อในเอกสารซึ่งไม่ทราบรายละเอียดประชาชนจึงกังวลว่าจะสูญเสียที่ดินทำกินและไม่มั่นใจว่าจะได้รับการเยียวยาหรือไม่ อย่างไร

(๓) พื้นที่ก่อสร้างถนนเข้าปากอุโมงค์หรือพื้นที่กองดินของโครงการอาจกระทบต่อลำห้วยซึ่งมีความสำคัญต่อการดำรงวิถีของชุมชน เนื่องจากประชาชนใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำแห่งนี้เป็นหลักในการอุปโภคบริโภค ทำการเกษตร และเป็นแหล่งสัตว์น้ำ

(๔) มีการจัดประชุมประชาคมในช่วงฤดูฝนซึ่งมีน้ำท่วมในพื้นที่และใช้เวลาประมาณครึ่งวัน การประชุมที่ผ่านมา หน่วยงานเจ้าของโครงการมักแจ้งแต่ข้อดี จึงมีข้อเสนอแนะว่าจำเป็นจะต้องจัดประชุมอย่างน้อย ๒ ครั้ง เพื่อรับฟังข้อมูลข่าวสารอย่างรอบด้านและรับทราบโดยทั่วถึงว่ามีผลกระทบด้านใดบ้าง ทั้งนี้ ประชาชนในพื้นที่รับทราบว่าจะมีโครงการที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมคือโครงการสายส่งไฟฟ้าแรงสูงโดย กฟผ. ซึ่งอยู่ระหว่างการจัดทำรายงาน EIA

/(๕) ประชาชน...

(๕) ประชาชนในพื้นที่โครงการซึ่งส่วนใหญ่เป็นชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโพลวหรือโปวเห็นว่า การประชุมให้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการที่ผ่านมา แต่ยังไม่ใช้เวทีรับฟังความคิดเห็นอย่างทั่วถึงแท้จริง เนื่องจากหน่วยงานเจ้าโครงการให้แต่ข้อมูลด้านประโยชน์หรือข้อดีของโครงการ อีกทั้งในที่ประชุมมีเอกสารให้ประชาชนลงชื่อว่าเป็นด้วยกับโครงการหรือไม่ ซึ่งประชาชนลงชื่อไม่เห็นด้วยแต่กลับปรากฏข้อมูลว่าเห็นด้วย ที่ผ่านมามีเจ้าหน้าที่ที่เข้ามาประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ไม่สามารถสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนได้ และข้อมูลในรายงาน EIA ไม่มีความน่าเชื่อถือ นอกจากนี้ยังมีข้อห่วงกังวลที่สำคัญ เช่น ผลกระทบเรื่องที่อยู่อาศัยและที่ทำกินดั้งเดิมที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติและที่เตรียมประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติ ซึ่งแม้จะได้รับค่าชดเชยเยียวยาก็ยังไม่คุ้มค่างกับวิถีชีวิตที่ต้องเปลี่ยนแปลงไป ผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศในลำน้ำ อาทิจ พันธุ์ปลาที่อาจสูญพันธุ์ รวมถึงข้อห่วงกังวลเกี่ยวกับปัญหาการเกิดน้ำท่วมในพื้นที่ชุมชนบริเวณที่จะสร้างเขื่อนและสถานีสูบน้ำ

๓. ความเห็นคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรณีตามคำร้องมีประเด็นที่ต้องพิจารณาว่า การดำเนินการของผู้ถูกร้องเกี่ยวกับโครงการเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนให้เขื่อนภูมิพล แนวส่งน้ำยม-อ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพล มีการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือไม่ อย่างไร โดยมีข้อพิจารณา ดังนี้

๓.๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๔๑^{๑๖} ให้การรับรองสิทธิของบุคคลและชุมชนในการได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐ และมาตรา ๔๓ (๑) และ (๒)^{๑๗} รับรองสิทธิของบุคคลและชุมชนในการอนุรักษ์ พื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่น รวมถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน อีกทั้งมาตรา ๕๗ (๑) และ (๒)^{๑๘} กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต้องให้

/ประชาชน ...

^{๑๖} มาตรา ๔๑ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

(๑) ได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

ฯลฯ

ฯลฯ

^{๑๗} มาตรา ๔๓ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

(๑) อนุรักษ์ พื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ

(๒) จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

ฯลฯ

ฯลฯ

^{๑๘} มาตรา ๕๗ รัฐต้อง

(๑) อนุรักษ์ พื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย

ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าว ประกอบกับมาตรา ๕๘^{๑๙} กำหนดให้รัฐต้องจัดให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียในการดำเนินการที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติหรือคุณภาพชีวิตของประชาชนหรือชุมชน โดยบุคคลและชุมชนมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการดำเนินการดังกล่าว

๓.๒ มาตรา ๗๐^{๒๐} ของรัฐธรรมนูญยังกำหนดให้รัฐส่งเสริมและให้ความคุ้มครองชาวไทย กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในด้านสิทธิดำรงชีวิตตามวิถีดั้งเดิม ซึ่งสอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, social and Cultural Rights: ICESCR) ข้อ ๑ และ ข้อ ๒^{๒๑} ที่รับรองสิทธิของประชาชนในการกำหนดเจตจำนงของ

/ตนเอง ...

(๒) อนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา พื้นฟู บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชน และชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติ

ฯลฯ

ฯลฯ

^{๑๙} มาตรา ๕๘ การดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้อื่นดำเนินการ ถ้าการนั้นอาจมีผลกระทบต่อ ทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชน หรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของ ประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมา ประกอบการพิจารณาดำเนินการหรืออนุญาตตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการดำเนินการ หรืออนุญาตตามวรรคหนึ่ง

ในการดำเนินการหรืออนุญาตตามวรรคหนึ่ง รัฐต้องระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพน้อยที่สุด และต้องดำเนินการให้มีการเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายให้แก่ ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและโดยไม่ชักช้า

^{๒๐} มาตรา ๗๐ รัฐพึงส่งเสริมและให้ความคุ้มครองชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ให้มีสิทธิดำรงชีวิตในสังคม ตามวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิมตามความสมัครใจได้อย่างสงบสุข ไม่ถูกรบกวน ทั้งนี้ เท่าที่ไม่เป็นการขัดต่อความ สงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ หรือสุขภาพอนามัย

^{๒๑} ข้อ ๑

๑. ประชาชนทั้งปวงมีสิทธิกำหนดเจตจำนงของตนเอง โดยสิทธินั้น ประชาชนเหล่านั้นจะกำหนดสถานะ ทางการเมืองของตนโดยเสรีและพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของตนอย่างเสรี

๒. เพื่อจุดมุ่งหมายของตน ประชาชนทั้งปวงอาจจัดการปกครองและทรัพยากรธรรมชาติของตนได้ อย่างเสรี โดยไม่กระทบต่อพันธกรณีใด ๆ อันเกิดจากความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของ หลักการแห่งผลประโยชน์ร่วมกันและกฎหมายระหว่างประเทศ ประชาชนจะไม่ถูกลิดรอนวิถีทางยังชีพของตนไม่ว่าในกรณีใด

ข้อ ๒

ฯลฯ

ฯลฯ

๒. รัฐภาคีแห่งกติกานี้รับที่จะประกันว่าสิทธิทั้งหลายที่ระบุไว้ในกติกานี้ จะใช้ได้โดยปราศจากการเลือก ปฏิบัติใด ๆ ในเรื่องเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่นใด ชาติหรือสังคมดั้งเดิม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่น

ตนเอง โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ อีกทั้งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) ข้อ ๒๖ และข้อ ๒๗^{๒๒} ได้บัญญัติรับรองความเสมอภาคภายใต้กฎหมาย การห้ามเลือกปฏิบัติ และการรับรองสิทธิในทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ด้วย

๓.๓ นอกจากนี้ คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ได้มีความเห็นทั่วไป (General Comments) ลำดับที่ ๑๕ (ค.ศ. ๒๐๐๒) ว่าด้วยสิทธิเรื่องน้ำ (Right to the water) โดยกล่าวถึงพันธกรณีของรัฐในการคุ้มครองสิทธิดังกล่าวให้มีระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ขั้นพื้นฐานที่พอเพียงและอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี เช่น จะต้องประกันว่ามีการกระจายหรือเข้าถึงทรัพยากรน้ำที่สะอาดให้ประชาชนได้รับอย่างเพียงพอและเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ เพื่อการบริโภคอุปโภคและประโยชน์ในที่ทำกิน โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งประชากรส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพื่อผลิตอาหาร คณะกรรมการยังเห็นว่า ประชาชนโดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสควรมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำ รัฐไม่ควรละเมิดสิทธิดังกล่าวโดยการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ที่จะเป็นการกีดกันหรือจำกัดสิทธิในการเข้าถึงน้ำ หรือเข้าไปแทรกแซงการจัดการสรรน้ำที่เป็นวิถีหรือธรรมเนียมดั้งเดิมโดยพลการ^{๒๓} อีกทั้งปฏิญญาว่าด้วยสิทธิในการพัฒนา^{๒๔} ได้กล่าวถึงหน้าที่ของรัฐในการกำหนดนโยบายการพัฒนาที่เหมาะสม มุ่งให้เกิดการปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดีอย่างต่อเนื่องของประชาชนบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมที่มีความหมายในการพัฒนาและการได้รับการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมอีกด้วย

๓.๔ ความคุ้มค่าในการดำเนินโครงการเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนให้เขื่อนภูมิพล แนวส่งน้ำยวม-อ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพล

๓.๔.๑ จากการตรวจสอบสรุปข้อเท็จจริงได้ว่า โครงการของผู้ถูกร้องมีที่ตั้งครอบคลุมพื้นที่ใน ๓ จังหวัด คือ (๑) ตำบลแม่หวาด อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก (๒) ตำบลสบเมย ตำบลแมสวด ตำบลกองกอย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน และ (๓) ตำบลนาเกียน ตำบลลอมกอย อำเภออมก๋อย และตำบลนาคอเรือ อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ โดยองค์ประกอบหลักของโครงการ

ได้แก่...

^{๒๒} ข้อ ๒๖ บุคคลทั้งปวงย่อมเสมอกันตามกฎหมาย และมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันตามกฎหมาย โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ

ฯลฯ

ฯลฯ

ข้อ ๒๗ ในรัฐทั้งหลายซึ่งมีชนกลุ่มน้อยทางเผ่าพันธุ์ ศาสนา หรือภาษาอยู่ บุคคลผู้เป็นชนกลุ่มน้อยดังกล่าวจะไม่ถูกปฏิเสธสิทธิในอันที่จะมีวัฒนธรรมของตนเอง หรือนับถือและประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของตนเอง หรือใช้ภาษาของตนเอง ภายในชุมชนร่วมกับสมาชิกอื่น ๆ ของชนกลุ่มน้อยด้วยกัน

^{๒๓} จากบทนำ แนวปฏิบัติและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ เรื่อง สิทธิเกี่ยวกับน้ำ คำวินิจฉัยคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ลำดับที่ ๑๕ ว่าด้วยสิทธิเกี่ยวกับน้ำ, เอกสารลำดับที่ ๑, สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๔๖.

^{๒๔} จาก สิทธิมนุษยชนกับการพัฒนา ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิในการพัฒนา แนวทางปฏิบัติและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ, เอกสารลำดับที่ ๖, สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๔๖.

ได้แก่ เชื่อนน้ำยม อ่างเก็บน้ำยม สถานีสูบน้ำบ้านสบเงา ระบบอุโมงค์ส่งน้ำ พื้นที่เก็บกองวัสดุจากการขุดเจาะอุโมงค์ และถนนเข้าห้วงานต่าง ๆ มีพื้นที่โครงการรวม ๓,๖๔๑.๗๘ ไร่ โครงการมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนให้เขื่อนภูมิพลและช่วยแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาการขาดแคลนน้ำทั้งในปัจจุบันและอนาคตในระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙) ในลุ่มน้ำปิง ท้ายเขื่อนภูมิพล และลุ่มน้ำเจ้าพระยา

๓.๔.๒ ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการใช้น้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยาที่มีการศึกษาไว้ยังมีความแตกต่างกันอยู่มาก กล่าวคือ รายงานของ สททช. เมื่อปี ๒๕๖๒ ระบุว่ามีความต้องการใช้น้ำ ๗,๙๒๙.๕๕ ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี แต่ข้อมูลในรายงาน EIA ของโครงการประเมินว่าในปี ๒๕๖๒ ลุ่มน้ำเจ้าพระยามีความต้องการใช้น้ำ ๓๐,๐๐๐ ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี ส่วนการประเมินปริมาณน้ำต้นทุนของลุ่มน้ำเจ้าพระยาโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่สอดคล้องตรงกัน นอกจากนี้ จากการศึกษาของผู้ถูกร้องโครงการยังใช้เงินลงทุนก่อสร้างรวมถึงค่าปฏิบัติการสูงถึง ๑๗๐,๐๐๐ ล้านบาท และมีต้นทุนปริมาณน้ำต่อหน่วยสูง ถ้านำไปใช้ประโยชน์เพียงเพื่อการทำนาปรัง จะไม่คุ้มค่า อีกทั้งมีประเด็นที่ต้องพิจารณาเรื่องที่เกี่ยวข้องจะต้องปรับเปลี่ยนจากการทำนาปรังมาปลูกพืชอื่นบนพื้นที่เกษตรกรรมประมาณ ๑.๑ ล้านไร่ว่าจะสามารถดำเนินการได้มากน้อยเพียงใด ในขั้นนี้จึงเห็นว่า โครงการเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนให้เขื่อนภูมิพล แนวส่งน้ำยม-อ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพลของผู้ถูกร้อง ยังขาดข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณน้ำและความต้องการใช้น้ำที่ชัดเจนครบถ้วนรอบด้าน โดยเฉพาะพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาซึ่งเป็นพื้นที่รับน้ำกรณีจึงไม่อาจสร้างความเชื่อมั่นได้ว่าโครงการจะเป็นไปเพื่อความต้องการใช้น้ำที่แท้จริงหรือมีหลักประกันความคุ้มค่าในการดำเนินโครงการได้

๓.๕ การดำเนินการด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนตามกระบวนการจัดทำรายงาน EIA โครงการเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนให้เขื่อนภูมิพล แนวส่งน้ำยม-อ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพล มีการกระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือไม่ อย่างไร

๓.๕.๑ โครงการเข้าเงื่อนไขต้องจัดทำรายงาน EIA เนื่องจากตั้งอยู่ในพื้นที่คุณภาพลุ่มน้ำชั้น ๑ และเป็นการผันน้ำข้ามลุ่มน้ำหลัก กล่าวคือ จากลุ่มน้ำสาละวินมายังลุ่มน้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นไปตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ลงวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๖๒ เรื่อง กำหนดโครงการ กิจการ หรือการดำเนินการ ซึ่งต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม อีกทั้งโครงการยังตั้งอยู่ในพื้นที่เตรียมประกาศอุทยานแห่งชาติแม่เงา และในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ๕ แห่ง จึงเป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๕๔ เรื่อง การทบทวนการกำหนดประเภทและขนาดโครงการของหน่วยงานของรัฐที่ต้องเสนอรายงาน EIA และตามมติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับป่าอนุรักษ์เพิ่มเติม (ลงวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๓๗)

๓.๕.๒ ผู้ถูกร้องได้ว่าจ้าง บริษัท [REDACTED] และมหาวิทยาลัย

[REDACTED] จัดทำรายงาน EIA ระหว่างเดือนกันยายน ๒๕๕๙-ตุลาคม ๒๕๖๑ โดยมหาวิทยาลัย [REDACTED] ได้

/จัดรับฟัง...

จัดรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่จะได้รับผลกระทบจากโครงการ แบ่งเป็น ๒ กลุ่มหลัก ได้แก่ ๑) กลุ่มพื้นที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากโครงการ กล่าวคือ คริวเรือนที่อยู่บริเวณพื้นที่ตั้งขององค์ประกอบโครงการ ซึ่งจะได้รับผลกระทบสูญเสียพื้นที่ทำกินหรือที่พักอาศัย และ ๒) กลุ่มพื้นที่อื่น ๆ ที่อาจได้รับผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบจากโครงการ เช่น กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในรัศมี ๕๐๐ เมตร จากเขตพื้นที่ก่อสร้างองค์ประกอบโครงการ กลุ่มที่อยู่นอกรัศมี ๕๐๐ เมตร จากเขตพื้นที่ก่อสร้างที่อาจได้รับผลกระทบด้านการคมนาคม เสียง และฝุ่นละอองจากโครงการ และกลุ่มผู้ได้รับประโยชน์จากการผันน้ำของโครงการ

๓.๕.๓ ในประเด็นการคัดค้านหรือข้อร้องเรียนเกี่ยวกับโครงการ พบว่ามีการคัดค้านตั้งแต่ชั้นการศึกษาโครงการในปี ๒๕๔๙ ซึ่งในขณะนั้นเป็นการศึกษาโดยกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน ต่อมาในระหว่างกระบวนการพิจารณารายงาน EIA พบว่า มีการร้องเรียน ๓ ครั้ง โดยเครือข่ายประชาชนลุ่มน้ำสาละวินในเดือนมีนาคม ๒๕๖๒ พฤษภาคม ๒๕๖๔ และกรกฎาคม ๒๕๖๔ ตามลำดับ ซึ่งแสดงความไม่เห็นด้วยกับการจัดทำและพิจารณารายงาน EIA ในหลายประเด็น และแสดงจุดยืนไม่เห็นด้วยกับโครงการ พร้อมทั้งขอให้ทบทวนรายงาน EIA ให้ครอบคลุมทุกมิติ มหาวิทยาลัยได้รับทราบเกี่ยวกับการร้องเรียนคัดค้านโครงการ และได้พบกลุ่มผู้คัดค้านโครงการบางกลุ่มเพื่อชี้แจงข้อเท็จจริง รวมทั้งได้กำหนดมาตรการป้องกันและลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมของโครงการด้วย ทั้งนี้ ผู้ถูกร้องได้เสนอรายงาน EIA ให้ คชก. พิจารณา และได้ปรับแก้ไขจนผ่านความเห็นชอบเป็นรายงานฉบับสมบูรณ์เมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๖๔ และ กก.วล. ได้พิจารณาให้ความเห็นชอบเมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔ อย่างไรก็ตาม แม้รายงาน EIA จะผ่านความเห็นชอบจาก กก.วล. แล้ว แต่ยังคงปรากฏการร้องเรียนผ่านสื่อสังคมออนไลน์อยู่เป็นระยะ โดยครั้งล่าสุด เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๖ สมาชิกชมรมกำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ได้ร่วมกันลงนามหนังสือถึงนายกรัฐมนตรี แสดงจุดยืนคัดค้านไม่เห็นด้วยกับโครงการ^{๒๔}

๓.๕.๔ ข้อเท็จจริงจากการลงพื้นที่ตรวจสอบโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ รวม ๒ ครั้ง เมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๔ และกุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ ณ จังหวัดแม่ฮ่องสอนและเชียงใหม่ เพื่อรับฟังข้อมูลจากผู้ได้รับผลกระทบ ได้สัมภาษณ์ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และผู้ที่อาจได้รับผลกระทบในพื้นที่โครงการ ๒๕ ราย พบข้อห่วงกังวลของประชาชนต่อการสูญเสียที่ดินทำกิน ที่อยู่อาศัย และวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยเฉพาะวิถีชีวิตวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง การกำหนดเขตสำรวจศึกษาไม่ครอบคลุมพื้นที่ตลอดแนวโครงการ ปัญหาเกี่ยวกับการจัดรับฟังความคิดเห็นที่ทำให้ประชาชนไม่ได้รับทราบข้อมูลที่ถูกต้อง ไม่เข้าใจหรือไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นต่อโครงการได้อย่างเต็มที่ การให้ลงชื่อในเอกสารที่ไม่ทราบเนื้อหา ทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นต่อข้อมูลในรายงาน EIA สอดคล้องกับความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิของ กสม. รวมถึงนักวิชาการอาทิ วิธีการจัดกระบวนการรับฟังความคิดเห็นที่ไม่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ไม่ครอบคลุมผู้มีส่วนได้เสีย

/อย่างแท้จริง...

^{๒๔} สืบค้นจาก <https://>

อย่างแท้จริง รวมถึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ แม้รายงาน EIA ได้ศึกษาข้อมูลอย่างละเอียด แต่ไม่ได้สะท้อนว่าได้ข้อมูลจากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมาอย่างไร

๓.๕.๕ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๖ สททช. ชี้แจงข้อมูลเพิ่มเติมว่า การดำเนินโครงการของผู้ถูกร้องยังต้องประชาสัมพันธ์และให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วม เพื่อสร้างความเข้าใจและการยอมรับของราษฎรในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ พร้อมทั้งกำหนดมาตรการชดเชยเยียวยาอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม นอกจากนี้ ยังมีโครงการระบบสายส่งไฟฟ้าแรงสูงของ กฟผ. ที่อยู่ระหว่างการพิจารณา รายงาน EIA โดย คชก. ในส่วนของโครงการของผู้ถูกร้องขณะนี้ มีการศึกษาความเหมาะสม สำรองออกแบบแล้วเสร็จ และอยู่ระหว่างเตรียมความพร้อมในระดับพื้นที่ รวมถึงการขอใช้พื้นที่ป่าไม้จากกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อโครงการมีความพร้อมดำเนินการ ผู้ถูกร้องจะเสนอโครงการให้ กทช. พิจารณาเห็นชอบก่อนเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่ออนุมัติโครงการต่อไป

๓.๕.๖ จากข้อเท็จจริง พยานหลักฐาน และหลักการที่เกี่ยวข้องข้างต้น จึงเห็นว่า

๑) กระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในกระบวนการจัดทำรายงาน EIA ตั้งแต่ปี ๒๕๕๙ จนถึงขณะจัดทำรายงานฉบับนี้ แม้รายงาน EIA จะผ่านความเห็นชอบของ กก.วล. แล้ว แต่ยังไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่น การยอมรับ และแก้ไขปัญหาข้อห่วงกังวลของประชาชนในพื้นที่โครงการได้ เห็นได้จากการที่ประชาชนและภาคประชาสังคมในพื้นที่คัดค้านโครงการเรื่อยมา ตั้งแต่ชั้นการศึกษาโครงการเมื่อปี ๒๕๔๙ ชั้นการพิจารณารายงาน EIA กระทั่งรายงาน EIA ผ่านความเห็นชอบจาก กก.วล. แล้วก็ตาม ประกอบกับจากการชี้แจงของ สททช. เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๖ ยังแสดงให้เห็นว่า การดำเนินโครงการของผู้ถูกร้องยังมีประเด็นที่ต้องประชาสัมพันธ์และสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ พร้อมทั้งกำหนดมาตรการชดเชยเยียวยาต่อผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การดำเนินการของผู้ถูกร้องในห้วงเวลาที่ผ่านมายังไม่ครบถ้วนรอบด้าน

๒) นอกจากนี้ เมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๖๕ คณะกรรมการสิทธิการที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สภาผู้แทนราษฎร ได้มีหนังสือถึงนายกรัฐมนตรี เสนอให้เร่งพิจารณาพิจารณารายงาน EIA ของโครงการ และเร่งรัดให้ตรวจสอบการจัดทำรายงาน EIA ดังกล่าว เนื่องจากขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญ และมีข้อร้องเรียนที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์ว่าอาจมีการใช้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องครบถ้วน รวมทั้งไม่ได้ศึกษาผลกระทบอย่างรอบด้าน สร้างความเสียหายต่อรัฐอย่างร้ายแรง

๓) ดังนั้น การดำเนินการด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนตามกระบวนการจัดทำรายงาน EIA โครงการของผู้ถูกร้อง จึงไม่สอดคล้องกับหลักการด้านสิทธิมนุษยชนที่บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญและพันธกรณีระหว่างประเทศ อีกทั้งการดำเนินการโครงการของผู้ถูกร้องยังไม่สอดคล้องกับปณิธานว่าด้วยสิทธิในการพัฒนา ที่รัฐมีหน้าที่ต้องกำหนดนโยบายการพัฒนาเพื่อปรับปรุงความ

เป็นอยู่ที่ดีของประชาชนอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมที่มีความหมายและการได้รับการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ในขั้นนี้ จึงรับฟังได้ว่า การดำเนินการของผู้ถูกร้องเป็นการกระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อผู้ร้องและประชาชนในพื้นที่ซึ่งได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการ

๔) ทั้งนี้ กสม.เห็นควรเสนอแนะมาตรการไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหาประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยใช้กลไกการจัดทำนโยบายและแผนแม่บทเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การจัดทำผังน้ำ และแผนแม่บทในระดับลุ่มน้ำตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ๒๕๖๑ ซึ่งในการดำเนินการ ต้องจัดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน คณะกรรมการลุ่มน้ำองค์กรผู้ใช้น้ำ ผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมที่รอบด้านในทุกระดับและทั่วถึงทุกภาคส่วนต่อไป

๓.๖ ประเด็นการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนผู้มีส่วนได้เสียหรือที่อาจได้รับผลกระทบจากโครงการ

๓.๖.๑ จากการตรวจสอบสรุปข้อเท็จจริงได้ว่า หลังจากที่ คชก. ให้ความเห็นชอบรายงาน EIA ฉบับสมบูรณ์ เมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๖๔ ประชาชนผู้มีส่วนได้เสียของโครงการมีหนังสือขอสำเนารายงาน EIA เพื่อนำมาประกอบการพิจารณา แต่กลับได้รับรายงาน EIA ที่มีการปกปิดหรือถมดำรายชื่อผู้เกี่ยวข้องที่ให้ข้อมูล ทำให้ไม่สามารถตรวจสอบได้ว่าการให้ข้อมูลของบุคคลที่ถูกอ้างอิงมีความถูกต้องหรือไม่ และข้อเท็จจริงที่ปรากฏในรายงานสอดคล้องกับข้อมูลในพื้นที่หรือไม่ ซึ่งในส่วนนี้ฝ่ายผู้ถูกร้องชี้แจงว่า การปกปิดหรือคาดแถบดำเนื้อหาบางส่วนของรายงาน EIA เนื่องจากเป็นช่วงเตรียมการปฐมนิเทศโครงการ และเป็นร่างรายงาน EIA ที่ยังไม่ผ่าน กก.วล. ซึ่งจะถือเป็นที่สุด

๓.๖.๒ จากข้อเท็จจริงข้างต้นเห็นว่า รัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลและชุมชนในการได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะของหน่วยงานรัฐ และได้กำหนดหน้าที่ของรัฐในการส่งเสริมให้บุคคลและชุมชนเข้าถึงสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการดำเนินการหรืออนุญาต จากหลักการดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ประชาชนหรือชุมชนผู้มีส่วนได้เสียย่อมมีส่วนสำคัญในการให้ความคิดเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาดำเนินโครงการใด ๆ ซึ่งการจะแสดงความคิดเห็นได้นั้น ต้องอยู่บนพื้นฐานการได้รับข้อมูลที่ชัดเจน ครบถ้วนถูกต้องรอบด้าน แต่จากข้อเท็จจริงพบว่า เมื่อภาคประชาชนร้องขอสำเนารายงาน EIA กลับได้รับสำเนารายงาน EIA ที่ปกปิดข้อมูลบางส่วนอันเป็นสาระสำคัญที่จะใช้ประกอบการพิจารณาเพื่อให้ความคิดเห็นต่อโครงการ ในประเด็นนี้จึงรับฟังได้ว่า การดำเนินการของผู้ถูกร้องไม่สอดคล้องกับสิทธิของบุคคลและชุมชนในการได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะของหน่วยงานรัฐ และหน้าที่ของรัฐในการส่งเสริมให้บุคคลและชุมชนเข้าถึงสิทธิดังกล่าว ตามที่ได้รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕

๔. มติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในคราวประชุมด้านการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ครั้งที่ ๓๙/๒๕๖๖ เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๖๖ จึงมีมติดังนี้

๔.๑ ประเด็นความคุ้มค่าในการดำเนินโครงการเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนให้เขื่อนภูมิพล แนวส่งน้ำยาม-อ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพลนั้น การดำเนินการของผู้ถูกร้องยังขาดข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณน้ำและความต้องการใช้น้ำที่ชัดเจนครบถ้วนรอบด้าน

๔.๒ ประเด็นการดำเนินการด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนตามกระบวนการจัดทำรายงาน EIA นั้น การดำเนินการของผู้ถูกร้องเป็นการกระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

๔.๓ ประเด็นการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนผู้มีส่วนได้เสียหรือที่อาจได้รับผลกระทบจากโครงการนั้น การดำเนินการของผู้ถูกร้องไม่สอดคล้องกับสิทธิของบุคคลและชุมชนในการได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะของหน่วยงานรัฐ และหน้าที่ของรัฐในการส่งเสริมให้บุคคลและชุมชนเข้าถึงสิทธิดังกล่าว

๔.๔ ให้เสนอแนะมาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมทั้งการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิมนุษยชน และมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อผู้ถูกร้อง สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) และคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๑) และ (๓) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ (๑) และ (๓) ประกอบมาตรา ๓๖ และมาตรา ๔๒ เพื่อดำเนินการ ดังนี้

๔.๔.๑ มาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมทั้งการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิมนุษยชน

(๑) ให้ผู้ถูกร้องและ สทนช. ทบทวนโครงการเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนให้เขื่อนภูมิพล แนวส่งน้ำยาม-อ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพล เนื่องจากในชั้นการดำเนินการด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้มีส่วนได้เสียและผู้เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำรายงาน EIA ดังกล่าว ยังไม่สอดคล้องกับหลักการด้านสิทธิมนุษยชนที่บัญญัติรับรองไว้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ อีกทั้งประชาชนยังขาดความเชื่อมั่นต่อกระบวนการดำเนินการมีส่วนร่วม หน่วยงานเจ้าของโครงการ/หน่วยงานที่จัดทำรายงาน การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และความถูกต้องของข้อมูลในรายงาน EIA รวมถึงความคุ้มค่าของโครงการอีกด้วย

(๒) ให้ผู้ถูกร้องร่วมกับ สทนช. เร่งดำเนินการจัดทำผังน้ำ และแผนแม่บทในระดับลุ่มน้ำในพื้นที่โครงการ ซึ่งประกอบด้วยลุ่มน้ำสาละวิน ลุ่มน้ำปิง และลุ่มน้ำเจ้าพระยา ซึ่งในการดำเนินการ ต้องจัดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน คณะกรรมการลุ่มน้ำ องค์กรผู้ใช้น้ำ ผู้มีส่วนได้เสีย หน่วยงานของรัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใต้วิธีการและกลไกตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ

พ.ศ. ๒๕๖๑ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนและนำไปสู่แผนการปฏิบัติด้านการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ที่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และความต้องการของประชาชนที่ได้รับผลกระทบอย่างแท้จริง รวมถึงเพื่อให้เกิดการกระจายทรัพยากรน้ำอย่างเป็นธรรมตามความเห็นทั่วไปลำดับที่ ๑๕ ว่าด้วยสิทธิเรื่องน้ำของคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งปฏิญญาว่าด้วยสิทธิในการพัฒนาที่รัฐมีหน้าที่ต้องกำหนดนโยบายการพัฒนาที่มุ่งปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมที่มีความหมาย และการได้รับการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ทั้งนี้ ให้ดำเนินการภายใน ๑๒๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับรายงานฉบับนี้

๔.๔.๒ ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

(๑) กนช. ควรชะลอการพิจารณาโครงการเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนให้เขื่อนภูมิพล แนวส่งน้ำรวม-อ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพล เนื่องจากในชั้นการดำเนินการด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้มีส่วนได้เสียและผู้เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำรายงาน EIA ดังกล่าว ยังไม่สอดคล้องกับหลักการด้านสิทธิมนุษยชนที่บัญญัติรับรองไว้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ทั้งในส่วนของสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย หน้าที่ของรัฐ และแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ อีกทั้งประชาชนยังขาดความเชื่อมั่นต่อกระบวนการดำเนินการมีส่วนร่วม หน่วยงานเจ้าของโครงการ/หน่วยงานที่จัดทำรายงาน การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และความถูกต้องของข้อมูลในรายงาน EIA รวมถึงความคุ้มค่าของโครงการ

(๒) กนช. ควรมอบหมายให้ สทช. เร่งดำเนินการจัดทำผังน้ำและแผนแม่บทในระดับลุ่มน้ำในพื้นที่โครงการ ซึ่งประกอบด้วยลุ่มน้ำสาละวิน ลุ่มน้ำปิง และลุ่มน้ำเจ้าพระยา ตามข้อ ๔.๔.๑ (๒) เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาแนวทางการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ดังกล่าวต่อไป

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นางสาวพรประไพ กาญจนรินทร์

นางปรีดา คงแป้น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาติ เศรษฐมาลินี

นางสาวศยามล ไกยูรวงศ์

นางสาวปิติกาญจน์ สิทธิเดช

นายวสันต์ ภัยหลีกลี้

นางสาวสุภัทรา นาคะผิว

ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ